UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Diplomová práce

2022 **Bc. Tomáš Vogl**

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Vývoj děleného komentáře sportovních přenosů (1975-2018)

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Tomáš Vogl

Studijní program: Mediální a komunikační studia

Vedoucí práce: Mgr. Robert Záruba

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne Bc. Tomáš Vogl

Bibliografický záznam

VOGL, Tomáš. *Vývoj děleného komentáře sportovních přenosů (1975-2018).* Praha, 2022. 81 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí práce Mgr. Robert Záruba.

Rozsah práce: 162 257 znaků (včetně mezer)

Abstrakt

Tato diplomová práce se věnuje typu děleného komentáře televizních sportovních přenosů, při kterých na komentáři spolupracují komentátor-profesionál z řad žurnalistů a jeden či více komentátorů-expertů z řad bývalých vrcholových sportovců v dané disciplíně. Tomuto typu komentáře a jeho vývoji se dosud mnoho odborných textů nevěnovalo, mým cílem je tedy nabídnout definici děleného komentáře, jeho stručný faktický vývoj, určit hlavní znaky jeho reálného užití a srovnat jeho podobu při komentování různých sportů. Tato práce může do budoucna sloužit jako inspirace pro texty, jež by se mohly týkat např. srovnání podoby děleného komentáře u nás a v zahraničí. Práce nabízí úvodní teoretickou část s definicí sportovního komentáře obecně, určením složek, z nichž se sportovní komentář skládá, definicí typu děleného komentáře, popisem rolí komentátorů při jeho užití a faktickým vývojem děleného komentáře v Československé a později České televizi. Po metodologické části následuje empirická část zaměřená na výzkum konkrétních ukázek sportovních přenosů komentovaných děleným komentářem. Z tohoto výzkumu vycházejí hlavní znaky děleného komentáře ve vztahu ke složkám, z nichž se sportovní komentář skládá a komparativní analýzou jsou určeny rozdíly v užití děleného komentáře dříve a v dnešní době, a zadruhé v přenosech z různých sportovních odvětvích.

Abstract

This diploma thesis deals with the type of split commentary on television sports broadcasts, in which a commentator-professional from the ranks of journalists and one or more commentators-experts from the ranks of former top athletes in the given discipline collaborate on the commentary. Many academic texts have not yet dealt with this type of commentary and its development, so my aim is to offer a definition of split commentary, its brief factual development, to determine the main features of its real use and to compare its form when commenting on various sports. In the future, this thesis can serve as inspiration for texts that could relate, for example, to a comparison of the form of split commentary at home and abroad. The thesis offers an introductory theoretical part with the definition of sports commentary in general, determining the components of which sports commentary consists, defining the type of split commentary, describing the roles of commentators in its use and the actual development of split commentary in Czechoslovak and later Czech

Television. The methodological part is followed by an empirical part focused on the research of specific examples of sports broadcasts commented on by split commentary. The main features of split commentary in relation to the components that make up sports commentary are based on this research, and comparative analysis determines the differences in the use of split commentary before and now, and secondly in broadcasts from different sports.

Klíčová slova

sport, televize, přímý přenos, dělený komentář, komentátor-profesionál, komentátor-expert

Keywords

sport, TV, live broadcasting, split commentary, commentator-profesional, commentator-expert

Title

Development of split style commentary "play by play" and "colour/analyse" in sports live programme (1975-2018)

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Robertu Zárubovi za jeho cenné rady a připomínky při vedení této práce. Dále bych rád poděkoval svému blízkému okolí za podporu, kterou mi po celou dobu tvorby diplomové práce poskytovalo.

Obsah

Úvod **3**

1 Teoretická část **6**

1.1 Definice sportovního komentáře 6

1.2 Složky sportovního komentáře 9

1.2.1 Popis 9

1.2.2 Rámcový komentář 10

1.2.3 Analýza 10

1.3 Definice typu děleného komentáře 11

1.4 Role komentátorů děleného komentáře 12

1.4.1 Role komentátora – profesionála 12

1.4.2 Role komentátora – experta 13

1.5 Vývoj děleného komentáře v České televizi 15

2 Metodologická část **18**

2.1 Cíl práce a výzkumné otázky 18

2.2 Metoda výzkumu a její limity 19

2.2.1 Kvalitativní metoda a její limity 19

2.3 Metoda sběru dat 21

2.3.1 Popis sběru dat a výzkumného vzorku 22

2.4 Limity výzkumu 23

3 Empirická část **24**

3.1 Analýza zvolených případů 25

3.1.1 Dělený komentář fotbalových a hokejových přenosů ČT 26

3.1.2 Dělený komentář lineárních sportů v České televizi 42

3.2 Komparace zvolených případů 52

Závěr **55**

Summary **57**

Použitá literatura a internetové zdroje **59**

Teze diplomové práce **59**

Seznam příloh **68**

Úvod

Živé vysílání je nenahraditelnou částí programové mozaiky každé televizní společnosti a jejich programů. Přímé přenosy z diskuzních pořadů, vědomostních soutěží, ceremonií, moderovaných koncertů či sportovních událostí mají svou výjimečnou atmosféru, která spoluvytváří jedinečný divákův zážitek. Z technického pohledu lze přenos v televizní praxi definovat jako jakékoli nasazení mobilní elektronické televizní techniky (Hladký, Brabec, 1983, s. 21).

Přímé přenosy ze sportovních událostí mají ve srovnání s výše uvedeným výčtem ostatních přenosů jednu zásadní odlišnost. Nelze absolutně předpovídat sled budoucích událostí, které během něj nastanou. Následkem nepředvídatelnosti dění je z jedné strany masová obliba živého sportovního vysílání diváků na celém světě, na druhé straně to vyžaduje precizní schopnosti komentátora, který se tomuto řemeslu věnuje. Nutná je prakticky neustálá improvizace, komentátor musí definovat děj s minimální časovou rezervou. Živý sportovní komentář je jakýmsi vrcholem kariéry sportovního žurnalisty, měla by k němu vést předchozí dlouholetá reportérská zkušenost, která tříbí žurnalistovi schopnosti jazykové, intonační, artikulační i obsahové (soukromý archiv Roberta Záruby, 2022).

Existují tři základní typy sportovních komentátorů, v angličtině se nazývají play-by-play announcer, collor comentator a sideline reporter. (Chron, 2019) Ve své práci překládám výraz play-by-play announcer jako komentátor-profesionál a výraz collor comentator jako komentátor-expert. Sideline reporter je reportér u místa dění, tento druh komentátorů není v práci v mém objektu zájmu, jelikož netvoří dělený komentář. Ten vzniká spoluprací komentátora-profesionála (play-by-play announcer) a jednoho či více komentátorů-expertů (collor comentator). Právě této formě se budu v práci věnovat.

Dalšími nejčastějšími variantami jsou na českých sportovních televizních programech komentování pouze jedním komentátorem-profesionálem a komentování dvěma komentátory-profesionály. Dělený komentář je hojně využíván v České televizi, přesto, ani po téměř pěti desítkách let od prvních pokusů o tuto formu komentáře v tehdejší Československé televizi, neexistuje v domácích podmínkách dostatečná odborná literatura, na jejímž základě by tento typ komentáře stál. Toto téma jsem si vybral i z toho důvodu, že už přes dva roky pracuji v Redakci sportu ČT, k tématu mám tedy blízko, zároveň pro mě bylo jednodušší sehnat starší archivní záznamy, které jsem v práci využil.

V teoretické části své diplomové práce nejprve uvádím definici sportovního komentáře obecně a popisuji jednotlivé složky, z nichž se skládá. Následně se posunuji konkrétněji k definici formy děleného komentáře a s pomocí vypracovaných rozhovorů s komentátory České televize určuji role komentátorů, kteří dělený komentář tvoří.

V metodologické části stanovuji cíl práce a výzkumné otázky, dále popisuji, jakou metodu výzkumu a metodu sběru dat jsem použil v následné empirické části. Uvádím také popis sběru dat a připouštím limity výzkumu.

V empirické části provádím výzkum vybraných ukázek sportovních přenosů vysílaných na programech ČST nebo později ČT, které byly komentovány děleným komentářem. Dělím tyto ukázky do dvou částí – zaprvé fotbalové a hokejové, jakožto zástupce kolektivních sportů, a zadruhé přenosy z lineárních sportů. Dělený komentář totiž zde vykazuje podstatné rozdíly, což je dokázáno v následné komparativní analýze ukázek, kde odpovídám na hlavní i vedlejší výzkumnou otázku, která se právě těchto rozdílů týká.

Časové rozpětí práce je stanoveno od roku 1975, protože v tomto roce přišel do ČST bývalý vrcholový atlet Tomáš Jungwirth, jehož komentář vykazoval i složku analýzy a podobal se tedy dělenému komentáři, byť se ještě o tuto formu přímo nejednalo. Pravidelné užívání děleného komentáře započalo až od startu České hokejové extraligy v sezoně 1995/96, a právě od druhé poloviny 90. let 20. století dále jsou vybrány ukázky v mé empirické části. (Archiv Redakce sportu ČT) Časové rozpětí je ukončeno rokem 2018, kdy bylo vypsáno téma práce.

Oproti tezi diplomové práce jsem rozšířil teoretickou část, přidal jsem kapitoly o definici sportovního komentáře obecně a o složkách sportovního komentáře. Obě části se ukázaly jako nutné pro celistvost práce a její relevanci. Do teoretické části jsem zároveň přesunul kapitolu vývoje děleného komentáře a tu sloučil s částí počátků děleného komentáře, protože dělení těchto částí na dvě se ukázalo jako zbytečné. V empirické části, kam jsem podle teze původně vývoj děleného komentáře zařadil, by tato kapitola byla chybně, jelikož jsem se v ní soustředil na čistě faktické chronologické údaje, nic jsem však nezkoumal.

Dále jsem oproti tezi v práci doplnil celou metodologickou část, a naopak vynechal kapitolu srovnání děleného komentáře u nás i ve světě. Ta se ukázala být pro mou práci nadbytečná a spíše je možné toto srovnání považovat jako možnost pro pokračování v odborném výzkumu na téma děleného komentáře, který by mohl navázat na mou práci.

Na rozdíl od předpokladů v tezi diplomové části jsem zároveň nevyužil veškerou základní literaturu tam uvedenou. Jedná se o publikace Jamese Toneyho Sports Journalism: The inside track (2013), Phila Andrewse Sports journalism: A practical introduction (2013) a Raymonda Boylea Sports journalism: Context and issues (2006). V průběhu psaní diplomové práce se mi totiž podařilo najít dostatek relevantnější a konkrétnější literatury související s mým tématem.

1 Teoretická část

V teoretické části nejprve na základě existující literatury určuji, co to je mluvený komentář, dále definici konkretizuji příklonem ke komentáři živých sportovních přenosů. Popíšu význam komentáře sportovních přenosů, jaké místo má v celém procesu vysílání a jaká je jeho funkce. Dále definuji jednotlivé složky, ze kterých se komentář sportovních přenosů skládá, tedy popis, rámcový komentář a analýzu. Jednotlivé složky následně popíšu. Dále se pokusím o definici jednoho z typů, děleného komentáře, který je tématem mé práce. Stanovím základy tohoto typu, jeho specifika a náležitosti.

Na závěr teoretické části načrtnu role jednotlivých komentátorů, kteří vytvářejí dělený komentář, především na základě toho, která ze složek je daným komentátorům dle jejich role bližší a více ji využívají. Zde využiju i rozhovory, které jsem provedl s členy komentátorského týmu České televize, komentátorem-profesionálem Tomášem Jílkem a komentátorem-expertem Petrem Hubáčkem.

1.1 Definice sportovního komentáře

Než se přesunu ke snaze o definici děleného komentáře, který je tématem mé práce, je nutné stručně definičně zasadit televizní sportovní komentář obecně. Sportovní komentář lze definovat jako *ústní podávání zpráv o probíhající činnosti v kombinaci s poskytováním základních informací a jejích výkladem* (Ferguson 1983 cit. podle Lewandowski, 2012, s. 67).

Komentář sportovních přenosů je mluveným textem s nepopiratelnou dávkou spontánnosti. U takových mluvených textů, byť se třeba obsahově od psaného textu tolik neliší, je často složité spolehlivě identifikovat větu, to díky potřebě rychle reagovat na nepředvídatelný sled událostí (Müllerová, 1994, s. 44). Jednotlivé věty na sebe navazují spíše volně, k jejich propojení se užívá velmi malý počet konjunktivních prvků, tedy spojovacích výrazů (Movsisyan, 2012, s. 5). Často se namísto přesně daných a od sebe navzájem oddělených vět objevují nedokončené výpovědi, opravy vlastního projevu či přerušení řeči. (Lewandowski, 2012, s. 67). Z obsahového hlediska však lze určit, jak uvádí Müllerová (1994, s. 44), tematický blok, tedy jakýsi úsek textu, v němž mluvčí zpracovávají jedno dílčí téma.

Převedeno na příklad sportovního komentáře, tematickým blokem může být např. gól, který komentátoři nejdříve popíšou v reálném čase, pak ho při zhlédnutí zopakovaných záběrů

zanalyzují a mohou doplnit i nějaké statistické údaje. Jejich výpovědi a interakce, z nichž se tematický blok skládá, se nazývají obsahově-pragmatickým celkem (Müllerová, 1994, s. 44).

I přes zmíněnou nepředvídatelnost a tím pádem nutnost spontánního projevu, hraje při mluveném textu, a platí to samozřejmě i pro komentátory sportovních přenosů, roli připravenost nebo opakovanost. Jakmile má komentátor pro svůj výkon připravenou půdu na základě vlastní přípravy, lépe potom při spontánním projevu reaguje na nastalé události, lépe je spojuje, lépe na ně navazuje. Mluvčí, pro případ mé práce komentátor, si může na základě znalosti sportu, který komentuje, představit, jaké situace nastanou a jak je okomentuje. Zásadní je právě znalost komentované události, tak aby pro komentátora byla blízká a příjemná (Müllerová, 1994, s. 27).

Jako nástavbu dovedností, které popisuje Müllerová, stanovují Hladký a Brabec (1983, s. 40) vlastnosti, které televizní komentátor při práci musí mít – bystrou reakci, pohotovost, improvizační schopnosti a sepětí s obrazem.

Jak uvádějí autoři Hladký a Brabec (1983, s. 31), úkolem přímého televizního přenosu je vytvořit divákovi iluzi o jeho osobní účasti na události, kterou snímají televizní kamery. To prakticky znamená, že režisér musí vytvořit takové podmínky pro natáčení, aby objektivy a snímací elektronky tlumočily co nejvěrněji vše podstatné, co se před nimi bude odehrávat.

Samozřejmě, že ale ani sebelepší tým vedený sebelepším režisérem nemůže nabídnout televiznímu divákovi tak osobní a nezkreslený pohled na danou událost, jako mají tu možnost diváci sledující událost přímo. Divák u obrazovky je odkázán na pohotovost režiséra ohledně výběru vhodných záběrů. Tato režisérova činnost je ale nepochybně vedena jeho subjektivitou (Hladký, Brabec, 1983, s. 33). Obraz vnímá divák nejvíce, komentátor se na něj snaží co nejrychleji reagovat a popsat děj. To proto, aby navodil pocit známosti a přímého spojení s publikem pro diváka, který sleduje danou sportovní událost u obrazovky, nikoli přímo na místě jejího konání. Nezbytnou nutností přitom je dostatečná odbornost a přirozené nadšení, se kterými komentátor uvádí děj, analyzuje ho nebo doplňuje informace navíc (Popov, 2019, s. 28).

Důležitým faktorem je bez debat i to, že komentátoři postrádají zpětnou vazbu adresátů, nemohou tedy upravit svůj projev na základě jejich pohledů a reakcí, řídí se pouze vlastními zkušenostmi a intuicí (Movsisyan, 2012, s. 6). Adresáti jsou považováni za neznámé, neviditelné a heterogenní publikum. Přestože novináře přímo neovlivňují v jejich projevu,

skutečnost, že komentátorský projev je mířen na ně, z nich činí součást diskurzu (Humpolík, 2014, s. 9).

Jak popisuje Zima (1972), v přímém televizním přenosu je oproti jiným formám živého televizního vysílání výrazně viditelnější rozdíl mezi televizním a rozhlasovým komentářem, a to právě kvůli obrovskému významu obrazu u přímého televizního přenosu.

Rádiový komentář obsahuje více slov, protože posluchač nevidí, co se právě děje, naopak v televizi si komentátoři mohou občas dovolit být nakrátko zticha, protože díky obrazu neztratí kontakt s dějem (Movsisyan, 2012, s. 4). Lze také identifikovat rozdílné funkce, které televizní a rádiový komentář mají. Rozhlasový komentátoři musí především vlastními slovy co nejpřesněji popsat probíhající událost a to tak, aby si ji posluchač mohl co nejlépe představit. Televizní divák však na rozdíl od rozhlasového posluchače událost vidí, a tak se od komentátora více očekává poskytování informací, které nejsou zcela zřejmé – jména hráčů, rozhodnutí rozhodčích atd (Humpolík, 2014, s. 16).

Přestože se autoři shodují, že obraz je dominantní složkou vysílání, Zima (1972) neopomněl zdůraznit i důležitost komentáře vysílání. „*Avšak ani po přiznání dominantního významu obrazu neubylo komentáři na závažnosti; nestal se druhořadou, jen doprovodnou, popř. zcela zanedbatelnou složkou relace. Nejen ztráta obrazu, ale i porucha ve zvuku působí při sportovní relaci jako citelný defekt. Jsou tedy dnes obraz i komentář relevantními složkami relace jako celku, komplementárně se doplňujíce.*“

Komentátor televizního přenosu se tedy snaží především orientovat diváka a identifikovat děj. Identifikaci může provádět zjednodušeněji oproti rozhlasovému komentátorovi, obraz totiž divákovi v orientaci napomáhá (Zima, 1972). Jak uvádí Popov (2019, s. 28), nad rámec prostého popisu může komentátor v patřičných mezích jednotlivé situace zhodnotit a vysvětlit. Komentátoři proto používají jedinečné úhly pohledu, kterými doplňují reálný děj o zajímavé reakce, a přitom se stále co nejvíce drží aktuální dějové linky, kterou určuje obraz. Současné dosažení faktičnosti a zábavy je hlavním cílem komentátorů. Výsledkem při splnění těchto podmínek je participace na zábavě a dramatizaci, kterou diváci od sportu vyžadují.

Komentář více participantů než jen jednoho, nastiňuje Zima (1972). „*Členitost komentáře je určována nejen vlastním členěním sportovní události (zápasu, hry, závodů apod.) a s ním obyčejně i spojeným střídáním komentátorů, ale i zcela mechanicky, střídáním komentátorů po určitých časových intervalech. Málokdy je komentář jako celek prostým monologem. I při*

sólovém obsazení komentátorské funkce využívá se totiž k přímému komentování často i spolupráce osob z mimotelevizní oblasti, zpravidla odborníků z příslušného sportovního odvětví. I z této většinou kolektivní povahy komentátorské práce je patrno, že se komentáři přikládá značná váha, že tedy není jen podružnou a odvozenou složkou relace, ale má své plné uplatnění vedle obrazu.“

Komentování živých sportovních utkání s více (většinou se dvěma) komentátory je používanou variantou jak v Česku, tak v zahraničí. U časově robustních pořadů, jako jsou například přenosy z kriketu, roste počet komentátorů třeba až na pět (Popov, 2019, s. 27). Zima se ohledně komentáře více osob věnuje pochopitelně i jejich nevyhnutelnému dialogu, který diváka poutá a tvoří komentář barvitějším. „*Dialogická forma, dialogické prvky jsou právě jedním z prostředků, kterými se ke komentáři připoutává pozornost příjemce přenosu — diváka a posluchače zároveň“* (Zima, 1972).

1.2 Složky sportovního komentáře

Každý komentář sportovní události se skládá ze dvou složek projevu – popisu a rámcového komentáře. Třetí složka komentáře se vyvinula později a je jí analýza. (soukromý archiv Roberta Záruby) Další, kdo se zabývá rozdělením komentáře do jednotlivých složek je Movsisyan (2012, s. 5), který dělí jednotlivé složky mírně odlišně. Ve svém výzkumu, kde se zaměřil na komentář fotbalových utkání, od sebe odlišil vyprávění (odpovídá popisu), hodnocení (odpovídá analýze), rozpracování (odpovídá rámcovému komentáři) a shrnutí (znamená komentář poskytující přehled o dosavadním průběhu hry).

V empirické části využívám Zárubovo dělení, jelikož je stručnější a zřetelněji z něj jdou získat výsledky – hlavní znaky reálného užití děleného komentáře. Movsisyanovy dvě ze čtyř složek (hodnocení a shrnutí) lze sloučit v případě Zárubova dělení do složky analýzy.

1.2.1 Popis

Popis je složkou, která tvoří ve sportovním komentáři největší část. Plní několik funkcí – orientuje diváka v ději, identifikuje aktéry, potvrzuje platnost konkrétních situací a v různém měřítku dle sportovní disciplíny, situaci a významu momentu dramatizuje děj (soukromý archiv Roberta Záruby).

U popisu je ze všech složek komentáře nejdůležitější, aby ho komentátoři stíhali v rozumném souladu s obrazem. Týká se totiž právě odehrávaného a snímaného děje, proto

je logicky vyžadovaná rychlá reakce komentátorů. Ti nemůžou nikdy stihnout popsat děj přesně v době jeho průběhu, jak však uvádí Záruba (soukromý archiv Roberta Záruby), „*jde o to, aby prodleva nepřesáhla reakční čas mozku mezi obrazovým a akustickým vjemem. Jakmile identifikace vázne, komentátor přechází logicky do minulého času. Ztrácí tak souvislost s akcí, snižuje napětí situace.*“

Komentátoři musí být schopni rychlé verbální reakce na odehrávaný děj, k tomu je vyžadovaná silně rozvinutá schopnost improvizace (Humpolík, 2014, s. 11). Komentář zároveň při popisných fázích probíhá v naprosté většině v přítomném čase, i díky navození dramatu a vzrušení z probíhajících událostí (Movsisyan, 2012, s. 7).

Mezi další dovednosti, které jsou nutné pro zvládnutí složky popisu, patří slovní zásoba, formulační obratnost, dobrá artikulace, a také cit pro situaci. V mnoha sportech se totiž v obraze odehrává více důležitých situací najednou, komentátor proto musí umět zvolit, kterou z nich je vhodné zdůraznit, vypíchnout (Záruba, 2018a, s. 15).

1.2.2 Rámcový komentář

Rámcový komentář se objevuje v projevu komentátorů nejčastěji ve fázích, kdy neplyne hra (přerušení, čekání na start, závěr přenosu po konci události). Záruba (soukromý archiv Roberta Záruby) určuje, že rámcový komentář je vším ostatním, co nesouvisí přímo s dějem, který je snímaný v obraze, tedy jde i o samotný pozdrav komentátorů a dále všechny možné odbočky. Do rámcového komentáře tedy patří i statistické údaje, kterými komentátoři obohacují svůj projev a poutají diváky snahou o zajímavé informace. V anglofonním světě se rámcový komentář určuje jako “time when the game is not in the progress“, tedy čas, kdy neplyne hra.

1.2.3 Analýza

Analýza byla původně součástí rámcového komentáře, spolutvořila ho s částmi projevu, jako jsou např. pozdrav, statistické informování a jakékoli další odbočky. Nebyla však tolik užívaná, komentátoři u nás orientovali pozornost diváků především na popis a výše zmíněné části rámcového komentáře (soukromý archiv Roberta Záruby).

Později však divácká poptávka začala vyžadovat názorovou konfrontaci a hodnocení sportovního výkonu. Právě takto lze analýzu definovat, postupem let se navíc stala tak

výraznou součástí projevu komentátorů, že už ji dnes lze brát jako třetí složku komentáře spolu s popisem a rámcovým komentářem (soukromý archiv Roberta Záruby).

Věrohodnost při používání analýzy naplňují pro diváckou obec komentátoři s minulostí profesionálních sportovců – v domácím prostředí byli průkopníky syntézy profesionálních komentátorů s minulostí vrcholových sportovců nejprve Luděk Brábník a Tomáš Jungwirth (soukromý archiv Roberta Záruby).

1.3 Definice typu děleného komentáře

Jakmile jsem shrnul definiční náležitosti komentáře přímých přenosů sportovních událostí a určil složky, z nichž se skládá, nastává čas posunout se o krok dál, ke snaze o definici jednoho z typů komentáře sportovních přenosů, děleného komentáře, který je pro můj výzkum klíčový.

Dělený komentář využívají vždy dva a více komentátorů, z nichž jeden je tzv. komentátorem-profesionálem, tedy odborně zdatným žurnalistou a jeden či více komentátorů jsou tzv. komentátory-experty, tedy bývalými, povětšinou profesionálními, sportovci s rozsáhlými znalostmi o daném sportu a konkrétními zkušenostmi s jeho vrcholovým konáním. (soukromý archiv Roberta Záruby) Komentátor-profesionál poskytuje především podrobný popis dění, kdežto komentátor-expert díky svým zkušenostem rekapituluje události a zamýšlí se nad nimi (Lewandowski, 2012, s. 67). Movsisyan také uvádí (2012, s. 4), že jeden z komentátorů obvykle komentuje průběh snímané události a druhý (expert) přidává komentáře a názory.

V angličtině se z hlediska názvosloví používá pro komentátory z obou skupin pojmenování anchor-man (komentátor-profesionál, ukotvující průběh komentáře) a colour-man či expert-summariser (komentátor-expert, přidávající poznatky navíc) (Popov, 2019, s. 27). Používá se také označení “Play-by-Play“ announcer a “Collor Commentator“ (Color Commentary and Play by Play…, 2012) Živé komentování probíhá na bázi jejich spolupráce, střídání v projevu, ovšem většinou za předem domluvených podmínek. Výsledkem jejich koordinované spolupráce by měl být dostatečně zajímavý a informativně naplněný komentář (Popov, 2019, s. 27).

Jak vyplývá z dosavadního výzkumu, popis dění (v angličtině označovaný jako “Play-by-Play“) tvoří většinovou část komentáře a ostatní části (v angličtině označované jako

“Colour-Adding“) menšinovou. Platí to jak pro televizi, tak pro rádio, v televizních přenosech se však ostatní části (“Colour Adding“) objevují výrazně častěji než v rozhlasových vysíláních, protože komentátoři nejsou až tak vázáni povinností informovat o dění, protože divák ho sleduje v obraze (Lappin, 2000, s. 7-8).

Jelikož se děleného komentáře účastní minimálně dva komentátoři, nelze určit jen jednosměrný typ jejich komunikace, ale musíme připustit i obousměrný rozhovor mezi dvěma a více komentátory (Popov, 2019, s. 28). Tento poznatek souvisí s výše zmíněnou formou dialogu, kterého se komentátoři dopouští, a který hraje roli při snaze o poutání divákovy pozornosti.

Komentátoři si sice mohou pečlivě naplánovat střídání řeči dle kostry pořadu, vždy nad nimi ale bude stát postava režiséra. Komentátoři totiž ve svém projevu vždy musí plně respektovat obraz, který divák vnímá prvotně. Nutnost perfektní souhry komentátorů nejen v rámci formy děleného komentáře potvrzuje Záruba (2017, s. 7). *„Hlavní postavou přímého přenosu je režisér. (…) Televizní ztvárnění přenosového vozu však vzniká vzdor technické i obsahové přípravě okamžitou spoluprací kameramanů, střihače, zvukaře, asistentů u záznamu - a komentátorů. Inspirátorem a také konečným tvůrcem syntézy práce všech složek (vyjmenoval jsem jen ty základní) je režisér. Výsledkem jeho práce je obraz sportovního výkonu. (…) její výhodou (TV žurnalistiky) je právě možnost předvést co nejpřesnější pohled na událost a přímý přenos působí jako ryzí esencí této výsady. Obraz je v přímém přenosu nadřazen zvuku.“*

1.4 Role komentátorů děleného komentáře

1.4.1 Role komentátora – profesionála

Komentátor-profesionál je vůdčí postavou děleného komentáře. Diváky jako první na začátku přenosu zdraví, zároveň danou událost na samém závěru shrnuje. V jeho gesci je okomentovat všechny zásadní okamžiky dané sportovní události (góly, úniky, tresty, pády atd.) i nenadálé okolnosti nastalé v průběhu (potyčky, výtržnosti fanoušků, změny počasí atd.). Většinu času během přenosu žurnalista věnuje popisu dění v obraze, tak aby byl divák orientovaný, a zároveň nerušený od probíhajícího děje (osobní rozhovor s T. Jílkem, 2022).

Jílek zdůrazňuje (2022), že např. v hokejových přenosech nevidí spolupráci komentátora-profesionála a komentátora-experta na bázi plynoucí a přerušené hry, tedy že doba plynoucí

hry patří projevu profesionála a doba přerušené hry projevu experta, preferuje totiž dialogické prvky komentáře, při nichž logicky nelze toto rozdělení zachovat. Upozorňuje však, že vhodnost četného užití dialogu (i jeho délky) závisí na odlišnosti přenosů z různých sportů, např. delší přenosy z cyklistiky vybízí k většímu počtu delších dialogů než při přenosech z hokeje.

To souvisí s dalším Jílkovým pohledem (2022), že pojetí děleného komentáře při hokejových přenosech a přenosech z lineárních sportů (cyklistika) je naprosto rozdílné, až nesrovnatelné. Zatímco při cyklistických přenosech si komentátor-profesionál může dovolit častější odbočky od děje a dialog s experty, při hokeji je mnohem více vázán aktuálním dějem.

Klíčovým faktorem pro kvalitu děleného komentáře nejen z pohledu komentátora-profesionála je příprava. Statistické znalosti, širší kontext dané události, bryskní zasazení konkrétního momentu do dlouhodobějšího rámce atd., to vše musí komentátor ovládat, aby barvitě naplnil fáze přenosu, kdy neprobíhá hra/závod a zaujal diváka. Těmito znalostmi může komentátor, a platí to i pro komentátora-experta, poskytnout divákovi informace, které zaprvé nemá ani přímý svědek dané události, zadruhé tyto informace nepřinese divákovi obraz. (Hladký, Brabec, 1983, s. 26) Příprava (i následný projev) komentátora-profesionála při děleném komentáři oproti např. sólo komentáři je zcela odlišná, vylučuje totiž možnost tematického odskočení, při němž by během vzájemného dialogu mohl expert prodat své neopakovatelné zkušenosti z profesionální kariéry sportovce. Projev komentátora-profesionála při sólo-komentáři je oproti tomu mnohem více popisný a faktický (osobní rozhovor s T. Jílkem, 2022).

1.4.2 Role komentátora – experta

Přijetí komentátora podléhá v České televizi pečlivému výběru, obecně musí budoucí komentátoři-experti splnit čtyři základní předpoklady. Prvním je nezávislost na objektu komentování, jen v tom případě hodnotí ČT experta jako způsobilého pro prosazení subjektivního pohledu bez ztráty kredibility. Zadruhé jde o formulační obratnost, tak aby expert mohl sekundovat komentátorovi-profesionálovi v nutnosti rychlé reakce a vyjadřování ve zkratce. Třetím předpokladem je obecná známost, expert by měl mít vybudované jméno z dob své aktivní vrcholové kariéry, tak aby si ho divák spojil s daným sportem. Posledním předpokladem pak je tzv. telegenost, která znamená schopnost přirozeného a vstřícného chování. Daný expert by měl být schopen zastávat i funkci jakéhosi

ambasadora daného sportu, ke kterému má přece jenom blíže než komentátor-profesionál, tedy tak, že z prostředí daného sportu pochází, ale v roli experta se projevuje směrem k obecnému publiku (soukromý archiv Roberta Záruby).

Pokud členové Redakce sportu ČT vyhodnotí, že kandidát splňuje tyto čtyři předpoklady, může se stát členem komentátorského týmu a spolukomentovat živé přenosy. Rolí komentátora-experta ve spolupráci s komentátorem-profesionálem je podle Petra Hubáčka, hokejového experta ČT Sport, nabídnutí pohledu bývalého hokejisty (obecně sportovce), který zná dění na ledě ze své zkušenosti, protože všechny situace na ledě i kolem něj prožil jako hráč. Zatímco tedy komentátor-profesionál popisuje aktuální dění a táhne svým projevem většinu přenosu, expert vstupuje do projevu při přerušené hře, kdy rychle analyzuje poslední dění nebo to dění, které se objeví v opakovaných záběrech. Díky rychlému prolínání plynoucí a přerušené hry ale neexistuje striktní pravidlo, že by expert vstupoval do projevu jen při přerušené hře (osobní rozhovor s P. Hubáčkem, 2022).

Nutná je pochopitelně příprava komentátorů-expertů na dané přenosy. Hubáček popisuje (2022), že před komentovaným utkáním se připravuje zhruba hodinu a půl, během tohoto času si nastuduje sestavy týmů z posledních pěti zápasů a zjistí si základní informace o každém hráči ze soupisky. Díky pravidelnému komentování je příprava lehčí, protože spoustu statistických faktů už má v paměti a opakují se. Před samotným zápasem pak při rozbruslení vnímá pohyb hráčů, aby je následně při zápase mohl rychleji identifikovat. Zároveň přiznává, že příprava komentátorů-profesionálů je přece jen podrobnější. Komentátoři-profíci mají informace, znalosti, zajímavosti, data a popisky na neuvěřitelně podrobné úrovni ve svých počítačích, které používají při samotném komentování a umí v nich najít během pár vteřin potřebná data, a to tak, aby plynulost komentáře zůstala zachována a divák si vůbec ničeho nevšimnul (osobní rozhovor s P. Hubáčkem, 2022).

Hubáček (2022) také akcentuje neporovnatelně větší dostupnost statistických a jiných údajů v moderní době oproti té minulé, díky níž je patrný rozdíl v aktivitě a četnosti projevu komentátorů-expertů.

Co se týče typu děleného komentáře obecně, spatřuje v něm Hubáček oživující prvek přenosu, kdy komentátoři s jasně rozdělenými rolemi přispívají jiným dílem k zajímavosti komentátorského projevu, a to díky kombinaci profesionálního komentování a analýzy a popisu hry na základě osobních zkušeností sportovce daného sportu (osobní rozhovor s P. Hubáčkem, 2022).

1.5 Vývoj děleného komentáře v České televizi

Ještě, než se budu věnovat dělenému komentáři v rámci vysílání Československé, později České televize, připomenu v této kapitole stručně zrod a vývoj českého (lépe řečeno československého) sportovního komentáře obecně.

Počátky televizního sportovního vysílání i jeho vývoj v následných desetiletích jsou spojeny s Československou televizí (ČST). Ta své pravidelné vysílání zahájila 1. května 1953 (Česká televize) a o necelé dva roky později, 11. února 1955, byl odvysílán první přímý televizní přenos ze sportovní události, konkrétně z hokejového utkání Praha – IF Leksand (Švédsko) na pražské Štvanici. Zápas doprovázeli komentářem Josef Valchář a Vít Holubec, který zažil za mikrofonem mnoho dalších přelomových momentů pro sportovní televizní žurnalistiku u nás (ČT24, 2010). Přitom se jednalo o tehdy nepříliš zkušené sportovní novináře. Jenže rozhlasová legenda Josef Laufer ukončila své působení za mikrofonem o rok dříve a Štefan Mašlonka s Otakarem Procházkou připravovali z utkání reportáž pro rozhlas, a tak se televizní tajemník Emanuel Matys, který měl na starost výběr komentátorů, musel porozhlédnout jinde (Záruba, 1989, s. 41).

Přenos ze Štvanice měl okamžité nadšené ohlasy od diváků, signál bylo navíc možné zachytit oproti předpokladům až u Českých Budějovic. Proto se nakonec odvysílalo celé utkání, přestože původně se počítalo jen se dvěma třetinami. Úspěch byl potvrzen o deset dní později, kdy ČST odvysílala další hokejový duel, tentokrát Československa proti Kanadě a v Praze a okolí se před tím vyprodaly všechny televizory (ČT24, 2010).

Jak už jsem naznačil, vývoj televizní sportovní žurnalistiky s důrazem na komentování je spojen s postavou komentátora Víta Holubce. Dřívější rozhlasový pracovník a následně dlouholetý zaměstnanec ČST komentoval první přímý přenos vysílaný ze zahraničí, konkrétně ze Zimních olympijských her 1956 v Cortině d´Ampezzo (Marek, 2012, s. 22).

Vít Holubec stál zároveň u zrodu samostatné sportovní redakce ČST v březnu 1956, spolu s ním ji tvořil Radoslav Siváček a šéfredaktor Miroslav Hladký. Právě vznik samostatné sportovní redakce legitimizoval snahy této trojice o tvorbu pravidelného zpravodajského sportovního pořadu. Dne 11. března 1956 diváci poprvé na svých obrazovkách zhlédli dnes už legendární a nejdéle pravidelně vysílaný pořad až do současnosti – Branky, body vteřiny. Holubec první vysílání uváděl a v průběhu dalších měsíců a let se výrazně zasadil o jeho vývoj (Marek, 2012, s. 25).

Hlavní zásadou skupiny tehdejších komentátorů okolo Víta Holubce bylo úsporné vyjadřování, téměř bez popisu, téměř bez sloves. Holubec a spol. striktně dbali na odlišení televizního přenosu od rozhlasového, kde je naopak popis a barvité vyjadřování nutností. Vzhledem k tomu, že si členové vedení redakce sportu ČST drželi své pozice několik dekád, měli jejich představy zcela zásadní vliv. Kromě budoucích nových kolegů i pro diváky. To naznačuje Záruba (soukromý archiv Roberta Záruby). *„Především ovšem navykli na bezeslovesný komentář 3 generace diváků sportovních přenosů. Někteří z nich dodnes vyžadují komentování ve stylu "nechci slyšet to, co vidím." Ale už od počátků televize také mnozí diváci chtěli trochu jiný doplněk: ztlumili si zvuk a přidali si k televiznímu obrazu přímou rozhlasovou reportáž. Je zřejmé, že četnost popisu se bude lišit sport od sportu a že dřív nebo později sklouzne k popisu každý komentátor, i ten nejortodoxnější zastánce úsporného vyjadřování. Omyl zastánců starého stylu spočíval v totiž v tom, že místo správného načasování popisu ho vynulovali úplně.“*

Už v dobách těchto komentátorských zásad se začaly objevovat pokusy o dělený komentář či některé komentáře sportovních přenosů nesly znaky pro něj typické. Tyto znaky nesl v 60. letech komentář Luďka Brábníka, bývalého hokejisty a trenéra na vrcholové úrovni. Brábník přišel do ČST v roce 1966 a komentoval přenosy např. s Milošem Zouharem nebo Lubošem Pecháčkem. Nejednalo se však o dělený komentář, oba komentátoři byli profesionálové a střídali se v řeči striktně vždy po deseti minutách (archiv Redakce sportu ČT, 2021).

Brábník odjel v roce 1967 do Norska a další oťukávání děleného komentáře tak nastalo až v 70. letech, jelikož se zaprvé Brábník v roce 1971 do ČST vrátil, a zadruhé se forma děleného komentáře začala nepravidelně objevovat i v přenosech z dalších sportů. V 70. i 80. letech takto komentovali přenosy z krasobruslení komentátor-profesionál Karel Mikyska a komentátor-expert Josef Dědič, bývalý profesionální krasobruslař, mj. juniorský mistr republiky z roku 1938, který se stal po konci kariéry členem předsednictva Mezinárodní bruslařské unie (ISU) (Martínek, 1993). Finále tenisového Wimbledonu 1973, v němž Čechoslovák Jan Kodeš porazil Sověta Alexe Metreveliho, zase komentoval komentátor-profesionál Luděk Brábník s komentátorem-expertem Antonínem Bolardtem, někdejším kapitánem československého tenisového družstva v Davis Cupu (Archiv Redakce sportu ČT, 2021).

Zlom nastal v roce 1975, kdy se sportovní redakce ČST rozrostla o nové členy – Štěpána Škorpila, Jana Slepičku, Václava Dolejše a Tomáše Jungwirtha. Právě Jungwirth byl prvním

bývalým špičkovým profesionálním sportovcem (provozoval atletiku) zaměstnaným ve sportovní redakci ČST (archiv Redakce sportu ČT, 2021). Po konci kariéry navíc Jungwirth vystudoval Fakultu žurnalistiky Univerzity Karlovy (Pavelková, 2013, s. 19).

Časově náročné atletické přenosy nekomentoval Jungwirth sám, nýbrž se slovenskými kolegy, což bylo v době federace beztak nutností. Jeho nejčastějším kolegou při komentování atletiky byl Dušan Gabáni (Pavelková, 2013, s. 21). Se svými analytickými vložkami měl Jungwirth ve sportovní redakci trochu problémy, jeho analýzy konkrétní disciplíny byly mnohdy delší než obraz, který už po střihu snímal jinou disciplínu. Vedení redakce, především Vít Holubec, přitom striktně prosazovalo komentování toho, co se děje na obrazovce (Marek, 2012, s. 43).

Od Jungwirthova příchodu v roce 1975 tak začaly být prvky děleného komentáře ve sportovních přenosech ČST pravidelné, a to díky atletickým přenosům. V ostatních sportech tomu tak stále nebylo, pokračovalo se v občasných pokusech. Klasický dělený komentář se spoluprací komentátora-profesionála (Štěpána Škorpila) a komentátora-experta (Petra Brdičky) se objevil v hokejovém přenosu z 25. března 1978. Už od 60. let se nárazově využíval dělený komentář v přenosech z fotbalu, jedním z prvních expertů byl v roce 1981 bývalý obránce Dukly Praha nebo československé reprezentace Václav Samek, hned po jednom roce ale zase odešel (Záruba, 1989, s. 245).

Pravidelné využívání typu děleného komentáře se spoluprací komentátora-profesionála a komentátora-experta nastolil tým tvořící hokejové vysílání v ČT od začátku domácí klubové sezony 1995/96. Prvními třemi experty, kteří se podíleli na komentování přenosů z nejvyšší ligové soutěže, byli Jiří Králík, Jiří Holeček a Pavel Richter. V roce 1997 přibyl mezi experty Jiří Holík a v dalších letech noví experti (archiv Redakce sportu ČT, 2021).

V přenosech z hokejových reprezentačních zápasů se začal dělený komentář vyskytovat od roku 2001. Hokej byl tedy prvním sportem, jehož vysílání na ČT doprovázel dělený komentář, pravidelné užívání tohoto typu komentáře v dalších sportovních disciplínách následovalo později. Dělený komentář postupem času převážil jako jasně nejvyužívanější typ komentáře sportovních přenosů ve vysílání ČT, a to platí dodnes (archiv Redakce sportu ČT).

2 Metodologická část

V metodologické části nejprve stanovím cíl práce na základě hlavní výzkumné otázky, a také definuji tu. Určím si metodu výzkumu, kterou použiju v empirické části i její limity. Následně vyberu metodu sběru dat, která danému výzkumu odpovídá a kterou jsem taktéž v empirické části využil. Sběr dat v mém konkrétním výzkumu metodologicky popíšu a na závěr připustím limity celého mého výzkumu.

2.1 Cíl práce a výzkumné otázky

Dělený komentář je neoddiskutovatelně jedním z nejpoužívanějších typů komentáře sportovních přenosů v českém prostředí. V České televizi, která patří mezi nejsledovanější televizní společnosti nejen v rámci sportovního vysílání, (TV sledovanost 2021: ČT opět nejsilnější…, 2022) je dělený komentář výrazně převažujícím typem komentáře, a to v řádu desítek let do minulosti. Dělenému komentáři přesto dosud nebyla věnována taková odborná pozornost, jakou by si vzhledem ke své pozici zasloužil.

Cílem práce tedy bylo dokázat na vybraných ukázkách hlavní znaky děleného komentáře v jeho reálném používání, především na základě složek, které tvoří samotný komentář sportovních přenosů. Na základě komparativní analýzy budou dokázány zaprvé změny, kterými dělený komentář ve své povaze prošel v čase od svého zrodu v domácích podmínkách dodnes, zadruhé rozdíly v pojetí děleného komentáře při přenosech ze dvou tradičních sportů – fotbalu a hokeje, a konečně zatřetí základní rozdíly v pojetí děleného komentáře mezi přenosy na jedné straně z fotbalu a hokeje a na druhé straně z lineárních sportů (cyklistiky a cyklokrosu). K závěrům mi pomohly poznatky představené v teoretické části, kde jsem dělený komentář na základě existující literatury definoval a popsal faktický chronologický vývoj jeho používání v Československé, a později České televizi.

Hlavní výzkumná otázka tedy zní:

Jaké jsou znaky děleného komentáře vzhledem ke složkám, z nichž se komentář sportovních přenosů skládá?

Vedlejší výzkumná otázka zní:

Jaké jsou hlavní rozdíly děleného komentáře na jedné straně fotbalových a hokejových přenosů a na druhé straně přenosů z lineárních sportů?

2.2 Metoda výzkumu a její limity

V následující sekci popíšu kvalitativní metodu výzkumu, kterou jsem využil v empirické části mé práce. Pomocí této metody jsem zkoumal vybrané ukázky sportovních přenosů v mé práci. Přiblížím také její limity.

2.2.1 Kvalitativní metoda a její limity

Kvalitativní výzkum se vymezuje proti tomu kvantitativnímu odmítáním kvantifikace sociálních jevů a užití statistických postupů jejich analýzy, protože se domnívá, že jejich povaha je tím deformována (Sedláková, 2014, s. 51). Kvalitativní výzkum zkoumá sociální realitu z pohledu samotných aktérů, v kontextu jejich života, jejich vlastním jazykem a v předem nestrukturovaných interpretacích. Data vzešlá z výzkumu jsou tedy měkká a mají zpravidla podobu dlouhých slovních výpovědí, zápisů nebo vyobrazení (Sedláková, 2014, s. 51).

Jedním z hlavních znaků kvalitativní metody je, že se soustředí na jednotlivé jevy, jedince či případy a snaží se o nich vypovídat co nejpodrobněji (Sedláková, 2004, s. 49). Tuto metodu jsem si určil proto, že za její pomoci mohu hloubkově analyzovat ukázky, které jsem si vybral pro empirickou část práce, a následně identifikovat hlavní znaky děleného komentáře.

Jak uvádí Hendl (2005, s. 49), „*kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců. Tyto situace jsou obvykle banální nebo normální, reflektující každodennost jedinců, skupin, společností nebo organizací.*“

Takový byl i můj výzkum, při kterém jsem byl delší čas v kontaktu se zkoumaným materiálem, a i díky profesním zkušenostem z České televize jsem mohl vstřebávat znaky děleného komentáře v těchto ukázkách.

Při kvalitativním výzkumu je nutné si na začátku určit téma a výzkumné otázky. V průběhu výzkumu je možné otázky modifikovat nebo doplňovat (Hendl, 2005, s. 48). Podobně se vyjadřuje i Sedláková (2014, s. 52), když uvádí, že „*kvalitativní šetření se snaží postihnout zkoumaný jev a tomu podřizují volbu zkoumaných jednotek.*“ Takto jsem ve své práci postupoval, po stanovení tématu a z něj vycházejících výzkumných otázek jsem se pustil do samotného výzkumu.

Při kvalitativním výzkumu zahrnují typy dat přepisy terénních poznámek z pozorování a rozhovorů, fotografie, audio a videozáznamy, deníky, osobní komentáře, poznámky, úřední dokumenty nebo úryvky z knih (Hendl, 2005, s. 50). Z tohoto výběru jsem nejvíce využil poznámky, které jsem získal z pozorování vybraných ukázek sportovních přenosů komentovaných děleným komentářem, a také osobní komentáře, ke kterým jsem dospěl především při srovnání už více početného množství zpozorovaných ukázek na základě poznámek.

Jelikož kvantitativní metoda je díky redukcím a standardizaci nedostatečně citlivá a nedokáže zachytit drobnosti nebo okrajové jevy (Sedláková, 2014, s. 50), nebyla pro můj výzkum vhodná. V empirické části jsem sice několikrát využil statistickou charakteristiku ohledně např. užití konkrétní složky komentáře konkrétním komentátorem ve vybraném úseku ukázky, tuto charakteristiku jsem však využil v kontextu kvalitativního výzkumu, nevěnoval jsem se žádnému samostatnému statistickému okruhu, který by spěl ke kvantitativnímu výzkumu. To by totiž nebylo ani relevantní, jednotlivé ukázky měly důležité, byť drobné, odlišnosti např. v pojetí přenosu v souvislosti se studiovou částí nebo probíhala spolupráce komentátorů různě v závislosti na typu vysílaného sportu.

Limitem kvalitativního výzkumu je určitě absence možnosti zcela jednoznačně zobecnit výsledky. Kvalitativní výzkum je totiž nedokonalý v tom, že pracuje s omezeným počtem případů (Hendl, 2005, s. 50). Ve svém výzkumu jsem se snažil vybrat ukázky průřezem jak časovým, tak napříč škálou sportů. Pečlivě jsem také zvolil přenosy komentované ať už profesionály či experty, kteří jsou relevantní na základě délky vykonávání komentátorské profese v České televizi. Přesto je třeba přiznat limit nedostatečné možnosti zcela zobecnit výsledky výzkumu kvůli omezenému počtu případů.

Nižší počet případů je ovšem zčásti vyvážen hloubkou zkoumání vybraných ukázek. Získání hloubkového popisu příkladů je totiž výhodou kvalitativního výzkumu (Hendl, 2005, s. 51). V ukázkách jsem se navíc pokusil identifikovat a charakterizovat veškeré podstatné detaily spolupráce komentátorů v děleném komentáři, v závislosti na všemožných událostech, které sportovní přenosy přinášejí. Z podrobného zkoumání spolupráce komentátorů v rámci děleného komentáře jsem získal zásadní i zajímavé poznatky, které pomáhají určit hlavní znaky reálného používání děleného komentáře a částečně vyvažují absenci většího počtu zkoumaných ukázek.

2.3 Metoda sběru dat

Hendl určuje dvě hlavní metody získávání dat, kvalitativní dotazování a pozorování. Zatímco rozhovory jsou směsí toho, co je, a toho, co si o tom respondent myslí, pozorování představuje snahu zjistit, co se skutečně děje (Hendl, 2005, s. 191). Sedláková popisuje, že „*pozorovatel se soustředí na předem vybrané jevy, určuje místo a čas, kde bude probíhat, formu, jakou budou jevy zaznamenány, s jakou frekvencí a jak podrobně.*“ (Sedláková, 2014, s. 250). A právě na základně zmíněných charakteristik pozorování jsem si zvolil tento postup jako hlavní metodu sběru dat svého výzkumu.

Ve výzkumu jsem využil nestandardizovaného pozorování, tak, jak ho definuje Sedláková. „*Pozorovatel usiluje o to, zaznamenat co nejširší spektrum dostupných dat, zachytit chronologický průběh pozorovaného děje co nejpodrobněji, z různých hledisek, v prostorovém i časovém kontextu*“ (Sedláková, 2014, s. 253). Při výzkumu vybraných ukázek jsem se snažil zachytit všechny projevy komentátorů při děleném komentáři, nahlížet na ně z vícero úhlů – dle složek komentáře, dle různých rolí komentátorů, dle významu sportovní události, dle zkušeností komentátorů, dle dlouhodobého pojetí komentátorů při komentáři daného typu přenosu.

Podle Hendlova dělení zaujímá výzkumník při pozorování roli buď úplného účastníka, účastníka jako pozorovatele, pozorovatele jako účastníka a úplného pozorovatele (Hendl, 2005, s. 191). U prvních dvou rolí je účastník členem zkoumaného objektu nebo procesu, u té třetí funguje spíše jako tazatel, stále je ovšem v kontaktu se zkoumanými lidmi či objekty (Hendl, 2005, s. 191-192). Já jsem při pozorování zaujal roli úplného pozorovatele. Pozorovaní komentátoři nemohli vědět, že jsou pozorováni, což je logické, jelikož jsem výzkum zahájil až poté, co proběhli sportovní přenosy, z nichž jsem vybral ukázky pro mou práci.

Mé pozorování tedy neovlivnilo chování komentátorů, to je výhodou role úplného pozorovatele, což však znovu souvisí s tím, že jsem výzkum zahájil později, než proběhly dané sportovní přenosy. Naopak nevýhodou role úplného pozorovatele je možnost převzít tuto roli pouze ve veřejném prostoru, nikoli v uzavřených komunitách (Hendl, 2005, s. 192).

Pozorování se dále dělí na zaprvé zúčastněné a zadruhé na nezúčastněné a strukturované (Hendl, 2005, s. 192). Vzhledem k tomu, že jsem ve svém výzkumu zaujal roli úplného

pozorovatele, odpovídá moje pozorování druhému typu – nezúčastněnému a strukturovanému.

Hendl popisuje (2005, s. 201-202), že „*nezúčastněný pozorovatel minimalizuje interakci s pozorovanými subjekty a snaží se získat záznam chování jedince nebo jedinců ve skupině. (…) V kvalitativním nezúčastněném pozorování se snažíme pomocí protokolu získat nejširší záznam toho, co lidé dělají a říkají.*“

To odpovídá mému výzkumu. Při pozorování přenosů jsem nebyl v interakci s komentátory daných přenosů, a přitom jsem se na základě jejich projevu snažil získat záznam toho, jak vykonávají svou úlohu při děleném komentáři. Zároveň jsem v kompletním čase vybraných ukázek pozoroval všechny prvky jejich projevu, a to v kompletním čase vybraných ukázek.

Sedláková dále uvádí (2014, s. 250), že ať už probíhá pozorování formou zúčastněnou či nezúčastněnou a pozorovatel v něm zaujímá jakoukoli roli, vždy je zásadní přesně vymezení objektu zkoumání, tedy výzkumných jednotek a je potřeba v rámci zkoumané jednotky rozhodnout, co všechno pozorovatele zajímá.

Velkou roli v mém výzkumu hrálo strukturované pozorování Hendl (2005, s. 202) ho definuje jako zachycení chování nebo dění v situaci znamenající posléze kvantifikaci sledovaných projevů. K tomu je nutné navrhnout systém kódování skládajícího se z jednotek, které se mají kódovat. Tyto jednotky jsou pak závislé na čase nebo události (Hendl, 2005, s. 203). Ve výzkumu jsem si vždy u každé ukázky vybral jako jednotky samotné komentátory a posuzoval jsem četnost jejich vstupování do komentáře. Dále jsem se zabýval složkami v jejich komentáři. Četnost jejich využití mi pomohla určit halvní znaky děleného komentáře. Údaje o množství jednotek v komentáři jsem získával tak, jak uvádí Hendl (2005, s. 203) tedy jednoduchým čárkováním určitých jevů.

V metodologické části jsem popsal, jakým stylem jsem zaznamenával poznatky při pozorování vybraných ukázek. Jak ale uvádí Sedláková (2014, s. 254), následný přepis těchto poznatků není konečnou fází, ze které vyplynou odpovědi na výzkumné otázky. Záznam těchto poznatků totiž není výsledkem šetření, ale pouze podkladem, který slouží k výsledné analýze.

2.3.1 Popis sběru dat a výzkumného vzorku

Pro empirickou část mé práce jsem si vybral dohromady sedm ukázek sportovních přenosů vysílaných na programech Československé či později České televize, které byly komentovány děleným komentářem, tedy spoluprací komentátora-profesionála

s komentátorem-expertem. V roli úplného pozorovatele jsem zkoumal ukázky těchto přenosů buď z archivních záznamů dostupných v budově České televize či z webového portálu České televize iVysilani.cz. Dostupnost mi usnadnila práce v Redakci sportu ČT, kterou vykonávám.

Pro co největší relevanci výzkumu jsem si vybral ukázky v průřezu celého období od sezony České hokejové extraligy 1995/96, kdy se dělený komentář začal v ČT používat Pravidelně. Zabýval jsem se tedy obdobím, kdy se dělený komentář začínal prosazovat a byl nově používaným typem v novinářské praxi. Následně jsem svou pozornost přesunul na období první dekády 21. století (v jednom případě s přesahem do roku 2011), kdy už byl dělený komentář zaběhlým typem komentáře, se kterým měli zkušenost jak sami komentátoři Redakce sportu České televize, tak i diváci. Poslední fází, z níž jsem vybral ukázky, je pak období od roku 2015, kdy se v děleném komentáři začaly objevovat nové trendy, především v projevu komentátorů-expertů.

Při pozorování ukázek jsem kvalitativně zkoumal do hloubky projev komentátorů, jejich spolupráci, v jakých fázích přenosu vstupuje který z nivh do komentáře, jaké složky komentáře převažují v jejich projevu, jaké tempo řeči komentátoři volí v závislosti na dění v obraze, jak dodržují souvislost svého projevu s obrazem, jaké jsou rozdíly v jejich projevu. V tomto zkoumání jsem si vypomáhal strukturovaným pozorováním, určil jsem zkoumané jednotky (zaprvé samotní komentátoři, zadruhé složky komentáře, které daní komentátoři používají) a kvantifikoval jsem pomocí jednoduchého čárkování četnost vstupování do projevu či používání konkrétních složek komentáře těchto jednotek.

2.4 Limity výzkumu

Můj výzkum omezovala částečná nedostupnost ukázek ze sportovních přenosů Československé či následné České televize. Některé přenosy v seznamu na webu ivysilani.cz podléhají licenčním podmínkám, proto není možné si je přehrát. Starší přenosy, které jsou uchovány v archivu České televize, zase v některých případech nelze přehrát kvůli jejich nízké kvalitě či technickým nedostatkům na přehrávacích zařízeních.

Limitem výzkumu mohl být i fakt, že intenzivní pozorování většího počtu ukázek je náročné na pozornost (Sedláková, 2014, s. 254). Jakožto výzkumník jsem se snažil o maximální soustředění při pozorování ukázek, nemůžu však stoprocentně zaručit, že jsem zaznamenal veškeré detaily ve vybraných ukázkách.

3 Empirická část

V předchozích dvou částech práce jsem nejprve určil teoretický základ k následnému výzkumu podoby děleného komentáře na konkrétních ukázkách. Uvedl jsem definici sportovního komentáře, který je *ústním podáváním zpráv o probíhající činnosti v kombinaci s poskytováním základních informací a jejích výkladem* (Ferguson 1983 cit. podle Lewandowski, 2012, s. 67).

Popsal jsem složky, ze kterých se sportovní komentář skládá, je jimi popis, který orientuje diváka v ději, identifikuje aktéry, potvrzuje platnost konkrétních situací a v různém měřítku dle sportovní disciplíny, situaci a významu momentu dramatizuje děj, dále rámcový komentář, který je vším ostatním, co nesouvisí přímo s dějem, který je snímaný v obraze, tedy jde i o samotný pozdrav komentátorů a dále všechny možné odbočky, a zatřetí analýza, která byla původně součástí rámcového komentáře, později však divácká poptávka začala vyžadovat názorovou konfrontaci a hodnocení sportovního výkonu, a tak vznikla třetí samostatná složka komentáře. (soukromý archiv Roberta Záruby)

Na základě nejen rozhovorů s komentátory Tomášem Jílkem a Petrem Hubáčkem jsem stanovil role komentátorů-profesionálů a komentátorů-expertů při děleném komentáři a nastínil jsem faktický vývoj děleného komentáře, od jeho prvních pokusů využití v 70. letech 20. století, příchodu mj. bývalého profesionálního atleta Tomáše Jungwirtha do ČST v roce 1975, po začátek pravidelného využívání děleného komentáře od hokejové sezony 1995/96 (archiv Redakce sportu ČT, 2021).

V metodologické části jsem popsal kvalitativní metodu výzkumu, kterou jsem využil v empirické části. Z ní vychází měkká data mající zpravidla podobu dlouhých slovních výpovědí, zápisů nebo vyobrazení (Sedláková, 2014, s. 51). Popsal jsem vybranou metodu sběru dat – nestandardizované pozorování a určil jsem, že jsem při tomto pozorování zaujmul roli úplného pozorovatele. Výhodou této role je, že pozorovatel neovlivňuje chování zkoumaných osob (Hendl, 2005, s. 192). Projev komentátorů ve vybraných ukázkách tedy nebyl ovlivněn mým pozorováním.

Na závěr metodologické části jsem stanovil limity výzkumu, připustil jsem omezení v podobě náročnosti na pozornost, kterou intenzivní pozorování většího počtu ukázek zvyšuje (Sedláková, 2014, s. 254), a také kvůli nedostupnosti některých přenosů.

Stanovení teoretického a metodologického rámce vytvořilo půdu pro relevantní výzkum v empirické části, na jehož základě lze najít odpovědi na stanovené výzkumné otázky.

3.1 Analýza zvolených případů

Následný výzkum ukázek sportovních přenosů komentovaných na programech ČST nebo ČT děleným komentářem jsem rozdělil do dvou sekcí. První se týká přenosů z fotbalových a hokejových utkání. Fotbal a hokej jsem vybral jako zástupce kolektivních sportů a konkrétně tyto dva sporty proto, že mají v domácích podmínkách dlouholetou tradici a popularitu (Bureš, 2019).

Ve druhé sekci se objevují ukázky z cyklokrosu a cyklistiky, tyto sporty patří mezi lineární, mají tedy tu odlišnost, že se v nich nestaví proti sobě dvě mužstva na jednom hřišti ve snaze o co nejvyšší zisk gólů nebo bodů, ale jednotlivci bojují na určené trati o co nejrychlejší čas. Jak potvrzuje Movsisyan (2012, s. 3), sportovní komentář fotbalového nebo hokejového utkání se díky povaze samotné sportovní akce liší od komentáře např. koňských dostihů.

Přenos z cyklokrosu jsem vybral kvůli úspěchům českých sportovců v této disciplíně v novém tisíciletí (Past and present cyclocross world…, 2010), etapu z Tour de France zase kvůli popularitě, kterou si formát vysílání tohoto závodu na programu ČT Sport vybudoval v nedávných letech (Na ČT Sport odstartuje Tour de France, 2020).

Nepozoroval jsem vždy celou délku přenosu daných sportovních událostí, pro relevanci výzkumu mi stačily jen úseky. U hokejových přenosů jsem sledoval vždy jednu třetinu, u fotbalových jeden poločas a u přenosů z lineárních přenosů pokaždé dva úseky, během kterých nastaly klidnější i napínavější pasáže dle dění v pelotonu. Na základě těchto úseků jsem získal obšírné množství poznámek, ze kterých bylo možné vyvodit relevantní závěry. Pozorovat přenosy v jejich celkové stopáži by bylo pro účely empirické části redundantní.

Ve všech zkoumaných materiálech jsem se soustředil na to, jak komentátoři užívají jednotlivé složky komentáře, které z nich převažují u komentátorů-profesionálů, které zase u komentátorů-expertů. Zkoumal jsem, jak probíhá spolupráce obou komentátorů, jak často se komentátoři uchylují k dialogům, kdy zase převažují spíše monology. Při následném shrnutí všech zkoumaných ukázek jsem díky tomu mohl nalézt odpověď na hlavní výzkumnou otázku týkající se hlavních znaků děleného komentáře vzhledem ke složkám, z nichž se sportovní komentář skládá.

3.1.1 Dělený komentář fotbalových a hokejových přenosů ČT

Ukázka: 1. utkání finále Play off České hokejové extraligy 1998/1999, HC Slovnaft Vsetín – HC ZPS Barum Zlín, 12. 4. 1999 (komentátoři: Petr Vichnar a Jaromír Látal)

Jako první ukázku z hokejového vysílání České televize jsem si vybral první finálový zápas Play off České hokejové extraligy 1998/1999 mezi týmy HC Slovnaft Vsetín a HC ZPS Barum Zlín. Utkání komentovali komentátor-profesionál Petr Vichnar a komentátor-expert Jaromír Látal.

Petr Vichnar začal pracovat v tehdejší ČST jako externí člen v roce 1977, od 1. září 1978 se pak stal zaměstnancem v redakci zpravodajství ČST. Jako komentátor přímých přenosů hokejových utkání se začal uplatňovat od roku 1984, postupem času se vypracoval mezi hlavní komentátorské veličiny v ČST i pozdější ČT a svým komentářem doprovázel i např. zápasy olympijského hokejového turnaje v Naganu 1998. Kromě hokeje komentoval i házenou, krasobruslení, sjezdové lyžování, vodní slalom, dostihy nebo fotbal. Od roku 1993 se spolupodílel na tvorbě hokejového pořadu Buly a jako dlouholetý člen Redakce sportu ČT je aktivní dodnes, v současnosti uvádí zpravodajský pořad Branky, body, vteřiny (Česká televize).

Jaromír Látal je bývalý profesionální hokejista, který hrál od roku 1982 Československou extraligu za týmy TJ Sparta ČKD Praha a HK Dukla Trenčín. V roce 1990 odešel na zahraniční angažmá do norské Valerengy (Jaromir Latal, ©2022). Vrátil se až po rozpadu Československa a v letech 1993-1997 ještě odehrál za HC Olomouc a HC Slavia Praha dohromady 198 extraligových zápasů. (hokej.cz)

Po konci hráčské kariéry se dal na funkcionářskou dráhu, působil jako generální manažer v HC Slavia Praha, jako asistent generální manažera v HC Sparta Praha a jako sportovní manažer v HC České Budějovice (HC Mountfield), HC Berounští Medvědi, HC Stadion Vrchlabí a BK Mladá Boleslav (Jaromir Latal, ©2022). Zároveň se brzy po konci hráčské kariéry stal spoukomentátorem hokejových utkání v přenosech České televize, takto komentoval od sezony 1998/99 (archiv Redakce sportu ČT, 2021).

Z vybraného utkání finále Play off České hokejové extraligy 1998/99 mezi Vsetínem a Zlínem jsem si pro svůj výzkum vybral třetí třetinu. Přenos z ní začal o deset vteřin později, než bylo vhozeno úvodní buly, což rámcovým komentářem ihned oznámil komentátor-profesionál Vichnar (archiv Redakce sportu ČT).

Popisu živě snímané hry se věnoval výhradně komentátor-profesionál Vichnar. Jeho projev byl úsporný, málokdy se nechal hrou unést tak, že by zvýšil kadenci slov, naopak v několika dlouhých pasážích pouze jmenoval hráče, kteří zrovna byli u puku a v šestnácti případech během třetí třetiny nastalo v komentáři delší než desetivteřinové ticho, a to jak během plynoucí hry, tak i při přerušené hře. Do popisného projevu zapojil Vichnar i tzv. zpětný popis při opakovaných zpomalených záběrech, použil jich celkem deset (archiv Redakce sportu ČT).

Zpětný popis byl zároveň jediným, čím se do popisné části projevu zapojoval komentátor-expert Látal. Ten popisem živě snímané hry do komentáře vůbec nevstupoval, zato zpětný popis při opakovaných záběrech důležitých akcí užil pětkrát, ve čtyřech případech během opakovaných záběrů, jednou během plynoucí hry. Podobně jako Vichnar se i Látal vyjadřoval velmi stručně (archiv Redakce sportu ČT).

Právě tyto zpětné popisy, ke kterým se komentátoři uchylovali v naprosté většině případů při opakovaných záběrech, jako jediné tvořily půdu pro dialog obou komentátorů. Nutno podotknout, že v několika případech byly tyto dialogy poněkud neurovnané a oba komentátoři mluvili ve stejný čas. Pokaždé se dialog složený ze zpětných popisů změnil v dialog analytický, nebylo výjimečné, že jimi komentátoři lehce přesáhli do znovu plynoucí hry, nikdy však dialog nebyl delší než patnáct vteřin. Dialogů mezi oběma komentátory nastalo během třetí třetiny osm (archiv Redakce sportu ČT).

Při jediném gólů třetí třetiny, který dal zlínský Malena popsal situaci v reálném čase komentátor-profesionál Vichnar. Při dosažení branky zvýšil hlas a popis doplnil rámcovým komentářem, že branka už nepadla v přesilové hře Zlína, nýbrž při hře 5 na 5. Opakovaný záběr akce přiměl k projevu komentátora-experta Látala, který gól popsal zpětným popisem a rovnou zanalyzoval kontroverzní moment, kdy se jeden ze zlínských hráčů střetnul před střelou s vsetínským brankářem Čechmánkem (archiv Redakce sportu ČT).

Aktivnější při užívání složky rámcového komentáře byl komentátor-profesionál Vichnar. Konkrétně jich oznámil dvacet sedm, často se týkaly údajů o zbývajícím čase ze třetí třetiny, Vichnar také často využíval detailních záběrů na konkrétní aktéry pro vyřčení rámcového komentáře. Dále takto diváky informoval o změnách v sestavě obou mužstev, produktivitě hráčů v sezoně atd. Komentátor-expert Látal působil při užití rámcových komentářů mnohem pasivněji, v průběhu třetí třetiny se k nim uchýlil dvakrát. Poprvé zmínil počet

extraligových titulů třineckého hráče Pavelka, který seděl v hledišti a podruhé okomentoval nedávný program vytěžovaného hlavního sudího Rejthara (archiv Redakce sportu ČT).

Vcelku vyrovnaně působí ohledně četnosti užití mezi oběma komentátory složka analýzy. Komentátor-profesionál Vichnar často krátkými analytickými komentátoři prokládal vlastní popis živě snímané hry, komentátor-expert zase využil k analýze většinu možností při přerušení hry, kdy se v obraze objevily opakované zpomalené záběry, většinou Látal analýzu spojil s předchozím zpětným popisem. Analytických projevů nabídl Vichnar během třetí třetiny dvacet osm, Látal osmnáct (archiv Redakce sportu ČT).

Ke shrnutí vybrané ukázky, popisu snímané hry se věnoval komentátor-profesionál Vichnar, jeho popis byl strohý, často identifikoval jen hráče, kteří byli zrovna u kotouče. Komentátor-expert Látal se v této složce věnoval pouze tzv. zpětnému popisu, který spojoval s opakovanými zpomalenými záběry v obraze.

Rámcový komentář užíval také více komentátor-profesionál Vichnar, který se k němu neuchyloval příliš často při prokládání popisu živě snímané hry, díky obecně aktivnějšímu projevu oproti kolegovi Látalovi měl ale přesto mnohem více prostoru k vyřčení rámcových komentářů.

Složka analýzy tvořila významnou část komentáře Vichnara. To platí i pro Látala, důvodem nepatrně nižšího počtu užití analýzy oproti Vichnarovi může být celkově nižší aktivita v projevu experta.

Ukázka: Semifinále Česká pojišťovna Play off O2 Extraligy ledního hokeje 2006/07, Bílí Tygři Liberec – HC Sparta Praha, 2. zápas (komentátoři: Michal Dusík, David Pospíšil)

Z období prvního desetiletí 21. století jsem si z hokejových přenosů vybral přímý přenos České televize z druhého zápasu semifinálové série Česká pojišťovna Play off Extraligy ze sezony 2006/07 mezi týmy Bílý Tygři Liberec a HC Sparta Praha. Konkrétně jsem zkoumal třetí třetinu vybraného klání.

Liberec vyhrál v této sezoně základní část, Sparta skončila čtvrtá a po vyhraných čtvrtfinálových sériích se Třincem, resp. se Zlínem svedl pavouk play off oba kluby dohromady. První zápas v Liberci vyhrál domácí tým 5:2 a druhé utkání se 20. března 2007

hrálo znovu na severu Čech (Livesport). Duel vysílal program ČT2, jako komentátoři zápasu byli zvoleni komentátor-profesionál Michal Dusík a komentátor-expert David Pospíšil.

Michal Dusík se stal externím členem Redakce sportu ČT v roce 1993, hned v následujícím roce pak získal v redakci stálou pozici. Za téměř třicetileté působení v České televizi komentoval přímé přenosy ze široké škály sportů – např. hokej, atletiku, sportovní střelbu, akrobatické lyžování, snowboardové disciplíny nebo basketbalu. Dlouholeté zkušenosti má i jako studiový redaktor fotbalových či hokejových pořadů, pořadů s nadčasovou sportovní tematikou a v posledním období i ze zimního kontinuálního vysílání na ČT Sport. V současnosti je Dusík šéfredaktorem sportovní redakce České televize (Česká televize).

Hokeji se Dusík začal v ČT věnovat od roku 1994, pravidelně pak o tři roky později. Až donedávna byl předním komentátorem přenosů z hokejových zápasů, ať už z domácí nejvyšší klubové soutěže nebo mistrovství světa (Česká televize).

David Pospíšil je bývalým profesionálním hokejistou, většinu své kariéry spojil s Pardubicemi. V nejvyšší československé soutěži se v dresu Dynama Pardubice objevil v sezoně 1992/93, v navazující české extralize pak odehrál dvanáct sezon. Kromě Pardubic působil i v Plzni a Vítkovicích. Od sezony 2005/06 ještě Pospíšil odehrál čtyři ročníky v nižších soutěžích postupně za Mladou Boleslav a Chrudim. Největší úspěch kariéry zaznamenal v sezoně 2002/03, kdy získal s Pardubicemi extraligové stříbro (Hokej.cz).

Expertem v hokejové části Redakce sportu ČT je David Pospíšil od roku 2006 dodnes. Postupem času se vypracoval v jednu z hlavních tváří týmu, je studiovým expertem a spolukomentátorem jak při zápasech z extraligy, tak z mistrovství světa a dalších mezinárodních akcích (iDnes, 2020).

Slovem začíná přenos ze třetí třetiny vybraného utkání komentátor-profesionál Dusík a hned první větou navazuje na předávku studiového redaktora Jiřího Hölzela, že se přenos vrací do potemnělé liberecké haly. Jelikož ve scénáři pořadu nebyl mezi studiem a samotným přenosem v plánu reklamní shot, mohl Dusík ihned na informaci navázat a potvrdit slova o potemnělé hale. Před úvodním buly třetí třetiny stihl Dusík nejprve rámcový komentář o dosavadním skóre a zbývajícím času z přesilové hry Sparty, kterou si hosté přenesli do třetí dvacetiminutovky. Zadruhé pak Dusík okomentoval grafiku se statistikami a na jejím základě zanalyzoval, že Sparta je s ohledem na počet střel efektivnější než v prvním zápase den předtím. Na to navázal analýzou celkového výkonu Sparty i komentátor-expert Pospíšil, a také ho srovnal s hrou Pražanů v prvním zápase série. Toto srovnání prostoupilo z více

úhlů třetí třetinou vícekrát. Stále ještě před úvodním buly pokračovali oba komentátoři v dialogu, ovšem na jiné téma, tentokrát únavy. Dusík obohatil analytický dialog rámcovým komentářem o harmonogramu týmu Sparty v Liberci během úvodního semifinálového dvojzápasu. Poté oba analyzovali možnou únavu libereckých ve srovnání se Spartou na základě rozdílné délky předchozích čtvrtfinálových sérií obou klubů. Tato závěrečná část dialogu ze třetí třetiny přesáhla až do samotné hry, úvodní buly tedy ani jeden z komentátorů explicitně nepopsal (Česká televize, 2007).

Popisu snímané hry se při živých záběrech po celou dobu třetí třetiny věnoval výhradně komentátor-profesionál Dusík. Při rodících se důležitých momentech Dusík zvýšil hlas i kadenci slov, z celkového pohledu bych však stanovil, že tempo jeho řeči nebylo vysoké. Ve třech případech, z toho jednou zcela během hry, se komentátoři na více než deset vteřin zcela odmlčeli (Česká televize, 2007).

Komentátor-expert Pospíšil se z hlediska popisu věnoval jen tzv. zpětnému popisu, tedy popisu důležitých momentů, které se objevily v opakovaných záběrech. Tento zpětný popis spojil Pospíšil téměř vždy i s analýzou konkrétních momentů a použil ho během třetí třetiny celkem desetkrát (Česká televize, 2007).

Pospíšil se zpětného popisu dopustil ve vybrané ukázce vícekrát než komentátor-profesionál Dusík, i ten se k němu však v šesti případech uchýlil. Rozdíl v užití zpětného popisu mezi oběma komentátory by byl zákonitě ještě výraznější, pokud by komentátor-profesionál Dusík nebyl z hlediska četnosti projevu hlavní postavou spolupráce obou kolegů (Česká televize, 2007).

Hlavním zjištěným výstupem z oblasti složky rámcového komentáře je jeho naprosté pominutí od komentátora-experta Pospíšila. Ten obecně nevstupoval do komentáře příliš často, když pominu přesahy projevu z přerušené hry do znovu rozehrané, projevil se v živě snímané hře jedinkrát, v ostatních případech se soustředil jen na analýzu a zpětný popis, a to navíc většinou v dialogu s Dusíkem. Pospíšil tedy nevyřkl během vybrané ukázky rámcový komentář ani jednou (Česká televize, 2007).

V ostrém kontrastu s Pospíšilovým (ne)užitím rámcového komentáře je jeho užití od komentátora-profesionála Dusíka. Pro něj byl rámcový komentář zásadní složkou v projevu během vybrané ukázky a diváky u obrazovek jím obohatil v jedenadvaceti případech. Škála informací, které Dusík skrz dělený komentář, byla široká, týkala se kariér jednotlivých

hráčů, uplynulého programu klubů, čerstvých faktů z hraného zápasu atd (Česká televize, 2007).

Dusík využíval rámcový komentář jak v plynoucí hře, tak v přerušené hře. Z tohoto pohledu nelze stanovit, že by se k této složce komentáře uchyloval více v prvním či druhém případě. Co však stanovit lze, je délka jednotlivých rámcových komentářů, ty během plynoucí hry byly kratší a často se týkaly aktuálních faktů z právě hraného utkání – např. počet využitých/nevyužitých přesilovek, časová prodleva mezi góly nebo fauly. Naopak při přerušené hře byly Dusíkovy rámcové komentáře delší a komentátor-profesionál se při nich odpichoval od detailních záběrů na hráče či trenéry. Takto tedy věnoval delší časový úsek rámcovým komentářům o faktech z kariéry hokejistů Tomáše Netíka, Jaroslava Hlinky, Jana Hlaváče, Lukáše Pabišky nebo trenéra Liberce Josefa Palečka (Česká televize, 2007).

Třetí složkou nutnou k rozebrání je složka analýzy. Už bylo naznačeno výše, že analýza byla významnou částí projevu komentátora-experta Davida Pospíšila. Je to logické, protože užití složky popisu či rámcového komentáře bylo od Pospíšila minimální. Pospíšil svou analýzu často spojoval s tzv. zpětným popisem (Česká televize, 2007).

Co jsem ohledně složky analýzy identifikoval ve vybrané ukázce jako nejspecifičtější, je převažující forma, kterou bývalo analýzy docíleno. V naprosté většině případů to totiž byla forma dialogická, ve které stál komentátor-profesionál Dusík četností projevu na stejné úrovni jako komentátor-expert Pospíšil. Takto se oba komentátoři vzájemně doplňovali např. u analýzy možných myšlenek hráčů při provedení snímaných akcí, důvodech vzniku hromadné šarvátky, brankářského stylu gólmana Sparty Tomáše Duby nebo herním projevu týmů v play off. Analytického dialogu se komentátoři v rámci vybrané ukázky dopustili celkem devětkrát (Česká televize, 2007).

Je potřeba zmínit, že zatímco vůdčí postavení komentátora-profesionála Dusíka při užití složek popisu a rámcového komentáře bylo dominantní, Pospíšilovo postavení při složce analýzy tak dominantně nepůsobilo. Kromě zmíněné dialogické formy analýzy totiž i komentátor-profesionál Dusík v pěti případech vstoupil do komentáře analytickým monologem, byť to nebylo tak časté jako u kolegy Pospíšila (Česká televize, 2007).

Ke shrnutí vybrané ukázky, popisu živého dění se věnoval pouze komentátor-profesionál Dusík. Komentátor-expert Pospíšil do něj složkou popisu nevstupoval ani náznakem, věnoval se pouze zpětnému popisu při opakovaných záběrech, tyto zpětné popisy navíc často spojoval se složkou analýzy, povětšinou v dialogické formě s kolegou Dusíkem.

Dusík při popisných fázích svého komentáře nechával vyniknout obraz, ve třech případech se dokonce na déle než deset vteřin při plynoucí hře odmlčel.

Rámcovému komentáři vládnul komentátor-profesionál Dusík, dbal při něm na nezbytný požadavek pestrosti, a zároveň vhodnosti použití. Nedostával rámcový komentář do svého projevu pouze při přerušení hry, ale i při vhodných chvílích živého snímání hry. Komentátor-expert Pospíšil se rámcového komentáře při vybrané ukázce nedopustil ani jednou.

Pospíšil se, jak to bývá u komentátorů-expertů nejčastější, nejvíce projevoval složkou analýzy. Tu používal většinou v přerušené hře, často ve spojení se zpětným popisem, také to ale nebylo úplně kategorické, a zřídka vstoupil Pospíšil analýzou i do živého snímání hry. Analytické části měly většinou formu dialogu s Dusíkem a přesahovaly občas z přerušené hry do živě snímané. Oba komentátoři také několikrát použili složku analýzy monologem.

Ukázka: 3. kolo Gambrinus ligy 2006/2007, zápas SK Slavia Praha – FC Slovan Liberec, 13. srpen 2006 (Komentátoři: Jaromír Bosák, Vladimír Táborský)

Jako další materiál jsem si z období prvního desetiletí 21. století vybral přenos České televize z nejvyšší české fotbalové Gambrinus ligy, konkrétně ze zápasu 3. kola sezony 2006/07 mezi týmy SK Slavia Praha a FC Slovan Liberec. Utkání se hrálo 13. srpna 2006. Duel vysílal program ČT2, komentovali ho komentátor-profesionál Jaromír Bosák a komentátor-expert Vladimír Táborský (GAMBRINUS LIGA 2006/07 - 2. KOLO, 2007). Z tohoto utkání jsem si pro můj výzkum vybral první poločas.

Jaromír Bosák působí v České televizi od roku 1992, za tu dobu působil v Redakci sportu na pozici redaktorské, reportérské, komentátorské, byl studiovým redaktorem i šéfredaktorem celé redakce. Časem se vypracoval v hlavní komentátorskou postavu fotbalového vysílání a vstoupil do veřejného podvědomí. Přímé přenosy z velkých mezinárodních šampionátů komentuje od Mistrovství světa 1994 v USA (Česká televize).

Vladimír Táborský je bývalý profesionální fotbalista a trenér, patří k velkým postavám československého fotbalu druhé poloviny 20. století. Hráčskou kariéru začal na profesionální úrovni v klubu AC Sparta Praha v roce 1962. V československé lize hrál kromě Sparty i za Duklu Praha, celkem nastoupil 268 zápasům a vstřelil čtyři branky. Byl také reprezentantem Československa, za národní tým odehrál 19 utkání. Po skončení hráčské kariéry se Vladimír Táborský stal trenérem, působícím taktéž na nejvyšší úrovni. Trénoval mj. ve svém osudovém klubu Spartě Praha, dále ve Viktorii Žižkov nebo Boby Brno.

Vyzkoušel si i zahraniční angažmá v řeckých klubech, např. AEL Larissa nebo Panserraikos FC (Pan Fotbalista, trenér, původně zeměměřič Vladimír…, nedat.).

V první dekádě 21. století byl Táborský předním expertem ve fotbalové sekci sportovní redakce České televize. Komentoval nejčastěji ve dvojici s Jaromírem Bosákem, plnil taky roli studiového experta (Česká televize, 2014).

Komentář samotného utkání začal pozdravem Bosák, krátce poté pozdravil i Táborský. Bosák při detailu na hráče v tunelu informoval diváky o barvách dresů, v jakých oba týmy nastupují a rámcovým komentářem připodobnil dresy Slovanu Liberec k nové sadě dresů německého velkoklubu Borussie Dortmund. Při nástupu hráčů na hřiště Bosák analyticky zapřemýšlel o favoritovi zápasu a k analýze vyzval oslovením i Táborského, tento princip se během komentáře opakoval několikrát. Při grafickém zobrazení sestav měl slovo Bosák, který neoznámil sestavy celé, ale vypíchl jen personální změny a změny postů u obou týmů oproti minulým zápasům. Doplním, že na režií nabízené grafické údaje během samotného prvního poločasu Bosák ani Táborský nereagovali vždy, nepozastavili se např. u statistického údaje počtu střel na branku, který se v levém dolním rohu obrazovky objevil v poslední pětiminutovce prvního poločasu. Pak už přišlo zahájení utkání (Česká televize, 2006).

Popisu dění na trávníku se věnoval výhradně komentátor-profesionál Bosák, Táborský do něj nezasahoval. Jediným případem, kdy se Táborský k popisu uchyloval, byl tzv. zpětný popis. Takto Táborský použil zpětný popis v prvním poločase celkem šestkrát, jednou po brance Liberce v páté minutě, pětkrát po šancích na obou stranách. Jednou ze šesti zpětných popisů nepřišel zpětný popis komentátora-experta při zpomalených opakovaných záběrech, ale při snímání samotné hry (Česká televize, 2006).

Je důležité se zastavit i u popisu komentátora-profesionála Bosáka. Ten byl poměrně strohý, Bosák strávil často delší pasáže pouhým oznamováním jmen hráčů, kteří zrovna byli v držení míče. Poněkud květnatější projev volil Bosák pravidelně jen u důležitých momentů a detailů na trenéry. Při šancích zároveň komentátor-profesionál zvyšoval hlas a kadenci slov (Česká televize, 2006).

V prvním poločase duelu Slavie s Libercem padla jedna branka, dal ji v páté minutě útočník Slovanu Jan Holenda. Akci popsal zvýšeným hlasem komentátor-profesionál Bosák, neidentifikoval však ihned střelce branky a než to stihl, jednou větou krátce zanalyzoval kvalitu akce Táborský. Bosák poté při detailu na slavící hráče Liberce zmínil jméno střelce

Holendy a přidal ihned rámcový komentář o tom, že v této sezoně dosud mnoho branek nedal. Poté následoval opakovaný záběr branky, kdy se slova ujal Táborský, akci popsal nejdříve zpětným popisem, a pak zanalyzoval počínání obrany Slavie a jejího gólmana Matúše Kozáčika. Táborského projev byl poměrně dlouhý a přesáhl z opakovaného záběru už do živého snímání hry (Česká televize, 2006).

Neopomenutelnou složkou komentáře Bosáka a Táborského v prvním poločase utkání byly pauzy, ve kterých se ani jeden z komentátorů neprojevoval. Pauz delších než deset vteřin bylo v první polovině zápasu hned třináct a v naprosté většině přicházely při snímání hry (tedy ne při detailech či opakovaných záběrech) (Česká televize, 2006).

Další složkou komentáře, u které je potřeba se zastavit, je rámcový komentář. Ohledně něho jsem jako nejzajímavější fakt identifikoval podobně časté užití u obou komentátorů, nikoli tedy pouze u komentátora-profesionála. Bosák sice užil tuto složku častěji, zdaleka však ne s takovým rozdílem. Bosák obohatil svůj projev o rámcový komentář během prvního poločasu patnáctkrát, Táborský sedmkrát. Další výstup, který jsem při zkoumání užívání rámcového komentáře vysledoval, je, že byl v mnoha případech ne zcela dostatečně konkrétní. Při gólu libereckého útočníka Jana Holendy Bosák zmínil, že tento útočník dosud v této sezoně mnohokrát neskóroval, přesným počtem jeho tref to však nedokázal. Stejně tak Bosák neřekl konkrétní týmy, ve kterých dříve působil brankář Slovanu Marek Čech, když mluvil o jeho kariéře a faktu, že má za sebou angažmá již v několika klubech. Zmínil se rovněž o bekovi Liberce Tomáši Janů, když ho popsal jako zkušeného obránce, který už toho za sebou má mnoho, nedoplnil to ale důkazy (Česká televize, 2006).

V popisu dění a užití rámcového komentáře se tedy více projevoval komentátor-profesionál Bosák. Ve třetí složce komentáře, analýze, hrál prim komentátor-expert Táborský. V několika případech Táborský nezačal analyzovat konkrétní situace, nýbrž po vyzvání Bosáka. A zadruhé, analýzy často nebyly prováděné monologem komentátora-experta Táborského, ale dialogem jeho a komentátora-profesionála Bosáka, který se do nich tedy také zapojoval. První takový dialog jsem popsal už při mapování úvodu přenosu, kdy oba komentátoři přemítali nad favoritem zápasu (Česká televize, 2006).

Příklad vybídnutí Táborského Bosákem k analýze se objevil brzy po úvodním hvizdu, kdy Bosák mluvil o dosavadním náročném programu obou týmů a zeptal se kolegy na to, kdo podle něj dnes může mít větší problémy s únavou. Táborský zareagoval, nabídl svůj pohled

a doplnil ho i rámcovým komentářem o konkrétních odehraných zápasech obou týmů v domácí soutěži i evropských pohárech (Česká televize, 2006).

Dva ještě zřetelnější příklady vybídnutí Táborského kolegou k analýze ovšem přišly později. Poprvé Bosák diváky informoval, že před přenosem vedli s Táborským diskuzi o progresu ve výkonech libereckého stopera Pavla Košťála. Táborský se chopil slova, popsal dosavadní kariéru Košťála, jeho vzestup na základě prestižnějších angažmá a analyticky zhodnotil i jeho změnu stylu hry. Zadruhé Bosák rámcovým komentářem oznámil, že praotec levého obránce Liberce Daniela Pudila byl bývalým profesionálním fotbalistou a spoluhráčem Vladimíra Táborského. Táborský na informaci navázal, konkretizoval ji a přesunul se k analýze vývoje kariéry právě Pudila (Česká televize, 2006).

Příklad toho, že analytické projevy v komentáři nebyly pouze monologické ze strany komentátora-experta Táborského, ale několikrát i dialogické, rozpoutalo Bosákovo shrnutí úvodu utkání. Táborský na něj analyticky zareagoval ohledně dlouhodobého stylu hry Liberce a Bosák v dialogu pokračoval, když analyticky srovnal herní styl Slovanu s tím slávistickým. Další analytický dialog začal Bosák pohledem na hru Liberce, Táborský v návaznosti na to zapřemýšlel o hře krajních obránců Severočechů (Česká televize, 2006).

Dalším prvkem souvisejícím se složkou analýzy bylo Táborského vracení se k dialogům. Ty dvakrát přerušila šance Slavie, takto tedy v jednom vybraném případě Táborský informoval o návratu k analytickém dialogu o obranné hře Slavie, když zmínil, že obě dosavadní šance Liberce vznikly na pravé straně defenzivy červenobílých, kde místo obvykle nastupujícího Mateje Krajčíka nastoupil Michal Švec (Česká televize, 2006).

Byť byl projev komentátorů Bosáka a Táborského poměrně strohý, co se týče četnosti komentáře v celkovém pohledu na první poločas vybraného utkání, spolupráce obou komentátorů působila variabilně. Totiž, Táborský, ve většinou vhodných momentech, vstupoval svým komentářem i do živého snímání hry, kdy obvykle hovořil popisným komentářem komentátor-profesionál Bosák. Komentátor-expert Táborský dokázal ve vhodných momentech analytickým komentářem doplnit nějakou nedávnou akci nebo obohatit komentář tématem shrnujícím či nadčasovým. A Bosák naopak dokázal rovněž smysluplně využít opakovaných záběrů či prostojů ve hře, aby nabídl svou analýzu, ač ta obvykle v těchto momentech náleží komentátoru-expertovi. Opakující se prvek analytického dialogu jsem dokázal už v předchozích odstavcích a teď se k němu, jen z jiné strany, vracím. Tuto druhou variantu ukázal Bosák při nejdůležitějším momentu prvního poločasu, branky

Slovanu Liberec. Většinu času při opakovaných záběrech gólu Jana Holendy sice přenechal Táborskému, sám si poté ale také slovo vzal a analyticky rozmýšlel nad chybami obrany Slavie. Táborský zase naopak při méně záživné pasáži hry po předchozí šanci Slavie, ke které se nevyjádřil, vrátil řeč zpět k pojetí hry libereckého středního obránce Pavla Košťála a během živého snímání hry analyzoval vývoj jeho kariéry (Česká televize, 2006).

Co se týče shrnutí vybrané ukázky, složce popisu se téměř výhradně věnoval komentátor-profesionál Bosák. Bosákův popis byl poměrně strohý, často byly ke slyšení delší pasáže s pouhým jmenováním hráčů, kteří byli v držení míče nebo přicházely i časté dlouhé pasáže zcela bez komentáře. Komentátor-expert Táborský se uchyloval k popisu jen při zpětných záběrech a spojoval je s analýzou.

I rámcový komentář používal více Bosák, aktivní v něm však byl i Táborský a poměr použití rámcového komentáře byl vyrovnanější, než bývá zvykem. U obou komentátorů v několika případech platilo, že jejich rámcový komentář byl dosti obecný a postrádal konkrétnější údaje.

Složce analýzy se věnoval především komentátor-expert Táborský. Platilo však, že nešlo o dominanci v použití této složky ve srovnání s kolegou. Analytické momenty měly často formu vzájemného dialogu obou komentátorů. Bosák navíc několikrát Táborského k analýze vybídnul.

Komentátoři zároveň nevystavili svou kooperaci striktně na schématu hry, tedy že by komentátor-profesionál Bosák byl u slova téměř jen při živém snímání hry a komentátor-expert Táborský jen při opakovaných záběrech důležitých akcí a prostojích ve hře. Spolupráce byla variabilní, což dokazuje identifikovaný jev vzájemného dialogu a pravidelné analytické vstupování Táborského do živého snímání hry.

Ukázka: Semifinále EURO 2016 ve fotbale, Francie – Německo, 3. července 2016 (komentátoři: Jaromír Bosák, Martin Hyský)

Pro účely své práce jsem si z fotbalových přenosů z období nedávných let vybral první poločas semifinále EURO 2016 mezi domácí Francií a Německem hraného v Marseille (LIVESPORT). Zápas na programu ČT Sport komentovali Jaromír Bosák a Martin Hyský.

Martin Hyský je bývalý fotbalový obránce, s klubem SK Slavia Praha vyhrál v sezoně 1995/96 nejvyšší českou ligovou soutěž, kromě Slavie působil i v Liberci, Brně nebo

Bohemians, vyzkoušel si i zahraniční angažmá ve Švédsku, Rusku a Německu. Po skončení aktivní profesionální kariéry se stal Hyský nejprve trenérem mládežnických kategorií a B týmu Slavie, nyní je hlavním trenérem druholigového klubu FC Sellier & Bellot Vlašim. Fotbalovým expertem v komentátorském týmu České televize je od roku 2013 a právě evropský šampionát ve Francii v roce 2016 pro něj byl první takto velkou akcí, na které se komentátorsky podílel (Martin Hysky, nedat.).

Pro svůj výzkum jsem si vybral první poločas zmíněného semifinálového zápasu EURO 2016 Francie – Německo. Musím poznamenat, že během přenosu, který Bosák s Hyským komentovali přímo ze stadionu v Marseille, nastal šestiminutový výpadek komentátorského spojení. Během něj komentovali zápas členové zápasového studia. Tento výpadek však zásadně nesnižuje relevanci vybrané ukázky (iVysílání, 2016).

Po Bosákově úvodním pozdravu a informaci o klimatických podmínkách v místě dějiště zápasu (Marseille) se Hyský dopustil hned ve svém prvním vstupu rámcového komentáře, to, když oznámil, že v Marseille se během EURO hraje šesté utkání, pro Francii je to zde druhý zápas (určil i soupeře a výsledek toho prvního zápasu) a pro Němce první. Oba komentátoři využili možnosti k vyřčení statistických údajů v době, kdy obraz ukazoval hráče čekající v tunelu ke vstupu na hřiště a nebylo tedy nutné popisovat děj v obraze. Rámcový komentář použil v celém prvním poločase Hyský dohromady sedmkrát, přičemž komentátor Bosák osmkrát, to je téměř vyrovnaný počet. Hyského informace při používání rámcového komentáře navíc byly pestré, týkaly se zdravotních problémů Němce Schweinsteigera v sezoně, vytíženosti Němce Müllera v ročníku, statistiky držení míče obou týmů v zápase, fyzických parametrů Němce Boatenga, tržní hodnoty Francouze Pogby a chyb Němce Boatenga ve čtvrtfinále (iVysílání, 2016).

Co kromě četného využívání rámcového komentáře taktéž Hyský typicky využíval, bylo odhadování budoucího vývoje smíchané s analytickými komentáři. Hyský často při analýze, ať už šlo o rozestavení týmů, personální obsazení jednotlivých pozic nebo hodnocení konkrétních akcí, zahrnoval do svého projevu i vlastní odhady toho, co aktér dané situace či taktického prvku svým činem zamýšlel. U ne zcela zřetelných situací to působí jako trochu kontroverzní počínání nad rámec přirozené subjektivity komentátora-experta při analytické složce. Hyský takto uvažoval nad rozdílnou fyzickou kondicí obou mužstev vzhledem k předchozímu programu nebo nad změnami Německa v rozestavení i personálně v sestavě. V jiných a velmi četných případech však Hyský plnil svou roli přesně, analyzoval důvody

německé převahy na dosavadních statistických faktech o utkání, styl hry německých krajních obránců na základě rozdílného rozestavení oproti minulým utkáním, výkony francouzského gólmana Llorise v sezoně na základě mediálních reakcí na ně, důsledky neúčasti několika německých vysokých hráčů na základě logické pravděpodobnosti problémů při standardních situacích nebo různé herní situace během zápasu na základě vlastních bohatých zkušeností z dob profesionální kariéry (iVysílání, 2016).

Platí, že popis reálného děje v souvislosti s obrazem nechával Hyský zcela na komentátorovi-profesionálovi Bosákovi, složku popisu využíval jen zpětně při opakovaných záběrech důležitých situací, zpětný popis a analýza byly v podání Hyského z hlediska počtu užití zhruba rovnovážné (iVysílání, 2016).

Komentátor-profesionál Jaromír Bosák využil nejvíce času ze svého celkového projevu k popisu reálného dění na trávníku v souvislosti s obrazem. Poněkud volnějšího formátu na základě odlišného schématu hry fotbalu oproti hokeji Bosák využíval k častějším analytickým projevům, pravidelně přímo v dialogu s Hyským. Takto se oba věnovali především důležitým situacím v opakovaných záběrech, analytický dialog pochopitelně vyvolala i jediná gólová situace v samém závěru prvního poločasu, které předcházel odpískaný pokutový kop za hraní rukou Němce Schweinsteigera. Samotný popis reálného dění dobře odpovídal obrazu, Bosák používal bohatý jazyk, orientoval diváky. V celém prvním poločase nastalo hned devět pauz delších než deset vteřin, ve kterých se oba komentátoři odmlčeli. Bosák také často delší pasáže vyplňoval prostým jmenováním hráčů, kteří zrovna byli v držení balonu. Jeho projev byl obecně tišší a s pomalejší dikcí, o to více ale musel Bosák tempo řeči měnit, když nastala důležitá situace. V takových chvílích Bosák bez výjimky zvyšoval hlas a zrychloval dikci. Jak bylo naznačeno výše, Bosák vkládal do svého projevu i složku rámcového komentáře, v prvním poločase utkání tomu tak bylo osmkrát, tedy o jeden případ více než v podání Hyského (iVysílání, 2016).

Ke shrnutí vybrané ukázky, popisu živě snímané hry se věnoval výhradně komentátor-profesionál Bosák, často bez vysokého tempa při pouhém jmenování hráčů u balonu. Hyský vstupoval do komentáře v rámci této složky jen zpětným popisem při opakovaných záběrech důležitých momentů.

Míra užití rámcového komentáře byla u obou komentátorů téměř vyrovnaná, pro komentátora-experta Hyského byla tato složka výraznou částí jeho projevu.

Vyrovnaná byla mezi oběma komentátory i četnost využití analýzy, oba ji dokázala vměstnat ve více případech do plynoucí hry i přerušení, často se dopouštěli analytických dialogů. Hyský přidával v některých z těchto pasáží do svého projevu odhad budoucího dění.

Ukázka: Základní část Tipsport ELH 2018/19, 2. kolo, HC Kometa Brno – HC Škoda Plzeň, 16. 9. 2018 (komentátoři: Tomáš Jílek, Petr Hubáček)

Jako další ukázku jsem si vybral přímý přenos utkání ledního hokeje ve vysílání ČT Sport, konkrétně zápas z 2. kola základní části Tipsport ELH mezi týmy HC Kometa Brno a HC Škoda Plzeň.

Zápas na programu ČT Sport komentovali Tomáš Jílek a Petr Hubáček. Tomáš Jílek je přes 20 let členem sportovní redakce České televize, ze zápasů hokejové extraligy reportoval od svých začátků v roce 2000, komentátorem přímých přenosů z hokejových utkání se stal v roce 2008. Divácké veřejnosti je kromě hokejových přenosů znám i díky těm cyklistickým, od roku 2004 komentoval sestřihy etap z nejslavnějšího silničního etapového závodu světa Tour de France, od roku 2011 dodnes pak komentuje přímé přenosy z tohoto letního závodu (Česká televize).

Petr Hubáček je bývalý profesionální hokejista, mistr světa z roku 2010 a celkově trojnásobný medailista ze světových šampionátů. Na klubové úrovni skončil stříbrný s týmem HC Kometa Brno v sezoně 2011/12 a tituly získal ve finském JYP Jyväskylä (2011/12) a francouzském Rouen Dragons (2017/18) (Hokej.cz).

Po ukončení kariéry se stal v roce 2018 expertem hokejového týmu ČT Sport a na jaře následujícího roku spolukomentoval poprvé finále extraligy – právě čtvrtý souboj Třince a Liberce s Tomášem Jílkem (iSport.cz, 2018).

Pro svůj výzkum jsem si vybral první třetinu utkání. Před jejím úvodním vhazování bylo provedeno slavnostní buly, slovem začal komentář komentátor-profesionál Jílek, který okomentoval slavnostní buly sérií rámcových komentářů. Jeden takový stihl na závěr ceremonie přidat i komentátor-expert Hubáček, a pak už odstartovalo samotné utkání. (iVysílání, 2018a).

Popisu snímané hry se věnoval výhradně komentátor-profesionál Jílek. Popisné fáze komentáře často a pravidelně prokládal rámcovým komentářem pro zvýšení zajímavosti projevu. Komentátor-expert Hubáček do živě snímané hry popisným komentářem vůbec

nevstupoval a celkově se ohledně popisu dopouštěl této složky jen v případech tzv. zpětného popisu, kdy ze svého pohledu popisoval akce v opakovaných zpomalených záběrech. Všechny tyto Hubáčkovy projevy zpětného popisu, v první třetině jich bylo dohromady pět, spojil komentátor-expert i s analýzou daných situací. Komentátor-profesionál Jílek se ke zpětnému popisu uchýlil v první třetině v jediném případě (iVysílání, 2018a).

Jílkovu dominanci ve složce popisu při živém snímání hry potvrzují i situace spojené s oběma góly, které padly v první třetině. Oba z nich popsal v době jejich dosažení právě Jílek, v obou případech to doprovodil zvýšeným tónem hlasu i kadencí slov. U první branky Brna doplnil Jílek popis rámcovým komentářem o počtu gólů střelce Martina Zaťoviče v sezoně, až pak se dostal ke slovu Hubáček, který přidal zpětný popis akce a spojil ho i s analýzou. Při vyrovnání Plzně opět popsal v reálném čase situaci Jílek, přidal rámcový komentář o čase vstřelení branky, pak znovu následoval Hubáčkův zpětný popis a analýza akce, do té se však tentokrát zapojil i Jílek a vznikl z toho analytický dialog (iVysílání, 2018a).

Rovnou se zde zastavím u dialogických částí komentáře Jílka a Hubáčka. Zásadní je u nich zmínit, že neprobíhaly pouze v přerušené hře, v některých případech je komentátoři rozvinuli přímo v plynoucí hře, v jiných případech zase v dialogu pokračovali i po opětovném zahájení hry. Dialogů mezi oběma komentátory proběhlo během první třetiny šest, ve dvou případech byly dialogy složeny z rámcových komentářů obou komentátorů, třikrát z analytických projevů, jednou z obou těchto složek dohromady (iVysílání, 2018a).

Stejně jako u složky popisu, i rámcový komentář používal výrazně častěji komentátor-profesionál Jílek. Jak jsem naznačil výše, rámcovým komentářem často při plynoucí hře ozvláštňoval delší popisné fáze, kromě toho jej zapojoval pravidelně i v přerušené hře. Podnětem k užití rámcového komentáře byly pro Jílka detailní záběry na aktéry utkání či trenéry. V první třetině vybraného zápasu vyřknul komentátor-profesionál Jílek rámcový komentář v padesáti případech, jeho obsahem byly často informace o produktivitě hráčů, jejich kariérách, vzájemných zápasech obou týmů, dosavadních výsledků týmů v sezoně, letní přípravě atd. Komentátor-expert Hubáček použil rámcový komentář během první třetiny utkání sedmkrát, to je výrazně nižší počet (iVysílání, 2018a).

Za to v užití složky analýzy se výrazně projevoval právě komentátor-expert Hubáček. Analýzu používal nejčastěji v přerušené hře a týkala se právě proběhnuté akce, také však několikrát stihl krátký analytický komentář o určitém momentu hry přímo v plynoucí hře,

občas se zase analýzy dopustil na popud dialogu s Jílkem. V takových případech šlo většinou o nadčasová témata nesouvisející přímo jen s daným utkáním, ale s obecnou problematikou. Takto se Hubáček analyticky zamýšlel o nižším výskytu kreativních prvků hry v českém hokeji, o významu výsledků v Lize mistrů atd. Analytické komentáře použil komentátor-expert Hubáček během první dvacetiminutovky ve dvaceti devíti případech. Komentátor-profesionál Jílek zakomponoval analýzu do svého projevu třikrát, složka analýzy tedy tvořila jasně menšinovou část jeho vystupování (iVysílání, 2018a).

Přestože lze na základě předchozích odstavců stanovit, že komentátor-profesionál Jílek se vyjadřoval více v plynoucí hře než v přerušené a komentátor-expert Hubáček naopak, po celou dobu první třetiny nastalo poměrně výrazné množství výjimek, díky kterým nelze určit znak jasného rozdělení aktivity v komentátorském projevu právě na základě plynoucí či přerušené hry. Komentátor-profesionál Jílek několikrát v přerušené hře použil rámcový komentář, zapojil se do analytického dialogu s Hubáčkem nebo se uchýlil ke zpětnému popisu. Komentátor-expert Hubáček zase občas stihl krátkou analýzu během plynoucí hry nebo se v těchto fázích účastnil dialogu s Jílkem a ve vícero případech analýzou či zpětným popisem přesáhl z přerušené hry do znovu plynoucí (iVysílání, 2018a).

Ke shrnutí vybrané ukázky z první třetiny utkání hokejové Tipsport Extraligy mezi Brnem a Plzní, popisu živě snímané hry se věnoval výhradně komentátor-profesionál Jílek, Hubáček v několika málo případech užil zpětný popis při opakovaných zpomalených záběrech důležitých akcí.

I rámcový komentář byl v gesci především komentátora-profesionála Jílka, ve svém projevu ho měl jak při plynoucí, tak při přerušené hře. Rámcovým komentářem se projevoval i komentátor-expert Hubáček, avšak ve výrazně méně případech.

Naopak analyticky se projevoval více komentátor-expert Hubáček, povětšinou v přerušené hře se takto vracel k důležitým akcím a analýza tvořila hlavní část jeho celkového projevu. Ve výjimečných situacích použil analýzu i komentátor-profesionál Jílek.

3.1.2 Dělený komentář lineárních sportů v České televizi

Ukázka: MS v cyklokrosu 2011 Německo, závod Elite (komentátoři: Marek Svačina, Ondřej Lukeš)

Jako první ukázku děleného komentáře lineárních sportů jsem si vybral komentovaný přenos z Mistrovství světa v cyklokrosu, které se v roce 2011 konalo v Německu. Šampionát hostilo město Sankt Wendel ve spolkové zemi Sársko a vrcholem programu byl závod Elite, tedy dospělá kategorie mužů (UCI Cyclo-cross World Championships 2011).

Přenos z tohoto závodu komentovali pro sportovní kanál České televize ČT Sport Marek Svačina a Ondřej Lukeš. Komentátor-profesionál Marek Svačina je jednou z nejvýraznějších komentátorských postav Redakce sportu České televize ve 21. století. Jako externista do ní vstoupil v roce 1991, zaměstnán byl o šest let později v roce 1997. Od devadesátých let dodnes Svačina komentoval a komentuje přenosy z široké škály sportů, jeho hlas je nejvíce spojen s dostihy, tenisem, skoky na lyžích, běžeckým lyžováním a právě cyklokrosem. V posledních letech začal komentovat i přenosy z pokeru. Kromě komentátorské činnosti se věnuje i dramaturgii sportovních magazínů a roli studiového redaktora u příležitosti přenosů ze sportovních událostí (Česká televize).

Komentátor-expert Ondřej Lukeš je bývalým reprezentantem Československa a České republiky v cyklokrosu. Na domácí úrovni získal v devadesátých letech dvě stříbra a jeden bronz z republikových šampionátů, třikrát navíc vyhrál Český pohár v cyklokrosu. Největšího mezinárodního úspěchu dosáhl Lukeš v roce 1991, kdy se stal juniorským mistrem světa (iDNES.cz, 2007). V první dekádě 21. století poté začal spolupracovat s Českou televizí jako komentátor-expert přímých přenosů z cyklokrosových závodů. Svým komentářem doprovázel ať už Marka Svačinu nebo později i Tomáše Jílka (iDNES.cz, 2006).

Ze zmíněného přenosu z Mistrovství světa v cyklokrosu 2011, ze závodu kategorie Elite, jsem vybral pro svůj výzkum dva úseky. Zaprvé se jedná úsek od začátku přenosu až do konce druhého kola. Druhý úsek je od začátku předposledního kola až do cílového dojezdu nejrychlejších závodníků.

Přenos začal téměř čtyřminutovým úvodem před startem závodu, během nějž mluvil pouze komentátor-profesionál Svačina. Lukeš nejen že se neprojevoval, dokonce ani nebyl vyzván Svačinou k pozdravu. Důvodem toho jevu byl pravděpodobně fakt, že tentýž den se jel

i ženský závod, který se rovněž nacházel v programu ČT Sport a Svačina s Lukešem tedy pojali start přenosu ze závodu elite v přímé návaznosti na předchozí přenos ze ženského klání (iVysílání, 2011).

Svačina zahájil komentář pozdravem a informacemi o vyvrcholení jednašedesátému MS v cyklokrosu v německém Sankt Wendelu. Zahraniční režie na začátku přenosu okamžitě zobrazila profil trati a na to Svačina ihned po úvodní větě s podzravem zareagoval. Popsal profil trati a rámcovým komentářem oznámil zvláštnost, že 45 % její části je do kopce. V celém úseku před samotným startem doplnila zahraniční režie přenos grafikou ještě dvakrát, poprvé seznamem vítězů MS z minulých let, podruhé startovní listinou závodu. V obou případech Svačina grafiku zaregistroval a věnoval ji pozornost. Nejprve Svačina potvrdil informaci z grafiky, že český cyklokrosař Zdeněk Štybar je obhájcem titulu světového šampiona a doplnil ji rámcovým komentářem, že vyhrál MS dvakrát i v kategorii do 23 let, v roce 2005 právě v Sankt Weldenu. Poté znovu potvrdil informaci z grafiky o tom, že Zdeněk Štybar má startovní číslo 1, jmenoval všechny zbylé Čechy na startu a ze zbytku startovního pole zmínil závodníky z širšího okruhu favoritů (iVysílání, 2011).

Ve zbývajícím čase před startem závodu se Svačina věnoval především rámcového komentáři nesouvisejícímu s obrazem, v němž se střídaly detaily na publikum. Svačina takto informoval o počtu diváků, atmosféře, počasí. Na obraz navázal jen jednou, když se v detailu objevili fanoušci s belgickými vlajkami, uvedl, že belgických fanoušků je kolem trati nejvíce, i kvůli geografické blízkosti. Těsně před startem pak obraz nabídl detaily favoritů závodu v první řadě startovního pole, rámcovým komentářem stihl Svačina dodat informace o předchozích titulech, popularitě, vítězství v národních anketách o sportovce roku nebo účasti na silničních závodech zobrazovaných závodníků (iVysílání, 2011).

Pak už samotný závod odstartoval a Svačina to doplnil výrazným zvýšením hlasu a důrazem na tento moment. Zároveň vyjádřil přání o bezproblémovém startu Zdeňka Štybara, čímž se potvrdil fakt, že komentátoři ČT Sport při mezinárodních sportovních kláních otevřeně podporují české sportovce. Ihned poté vyzval Svačina poprvé k projevu komentátora-experta Lukeše. Jak jsem uvedl výše, ten se předtím nezapojil do komentáře pozdravem ani jiným projevem, zde ho Svačina vyzval slovy „A je to opravdový úprk, Ondro, co říkáš?“. Lukeš na to zareagoval popisem, že Štybar je na první pozici, a také vyjádřil přání, aby se stále držel vepředu (iVysílání, 2011).

Popis dění v samotném závodě nebyl zdaleka tak dominantně v gesci komentátora-profesionála Svačiny. Dokonce jsem stanovil, že role obou komentátorů při složce popisu byla téměř rovnocenná. Téměř proto, že ve chvílích startu závodu a dojetí vítězného závodníka do cíle (kterým byl navíc český cyklokrosař Zdeněk Štybar), měl přeci jen výsadní slovo komentátor-profesionál Svačina. Ovšem ve všech ostatních popisných fázích, a to včetně neočekávaných klíčových momentů závodu, ve kterých bylo potřeba přerušit řeč svou nebo kolegovu, se oba komentátoři projevovali zcela rovnocenně. Komentátor-expert Lukeš takto svým popisným komentářem doplnil momenty např. překvapivě rozdílného stylu překonávání terénní překážky u Zdeňka Štybara a Belgičana Svena Nyse, Nysova nástupu z pelotonu, nájezdu Štybara do předposledního kola, měnění kola Kevina Pauwelse, detailního záběru na zablácené kolo Štybara, boje ve skupince jezdců jedoucích o bronz či ve spoustě případů popisoval počínání a pořadí dalších českých závodníků kromě Štybara (iVysílání, 2011).

Popisné části komentáře sváděli v mnoha případech oba komentátory k dialogu. Popisným dialogem byli schopni komentátoři dodat svému projevu vyšší tempo a zvýšit pozornost diváka. Svačina s Lukešem se takto krátkými popisnými projevy střídali u pořadí jednotlivých závodníků, u jízdy konkrétního závodníka v konkrétní pasáži nebo vývoji dění ve skupinkách závodníků, kteří bojovali o přední umístění (iVysílání, 2011).

Popis komentátora-profesionála Svačiny nikterak nevybočoval, Svačina držel krok s obrazem, věnoval se důležitým momentům v pelotonu, zaměřoval se na české závodníky, dokázal v napínavých situacích zvýšit tempo řeči a dát najevo význam momentů (iVysílání, 2011).

Rámcovým komentářem doplňoval projev především komentátor-profesionál Svačina, ve mnou vybraných dvou úsecích jej použil ve dvaceti sedmi případech, oproti tomu komentátor-expert Lukeš jen dvakrát (iVysílání, 2011).

Svačina dokázal rámcový komentář pravidelně dávkovat, uchylovat se k němu ve vhodných chvílích, kdy se na trati závodu neděly zásadní události. Rámcový komentář se týkal kariér jednotlivých závodníků ohledně jejich úspěchů, zdravotního stavu nebo týmové příslušnosti. Nadále se Svačina věnoval i přípravě trati a informacím o hostitelském areálu, přidal také informace o výsledcích v dalších kategoriích tehdejšího šampionátu (např. bronz Češky Kateřiny Nash mezi ženami). S tím, jak se závod blížil do cíle, napětí stoupalo a bylo potřeba se co nejpečlivěji věnovat dění na trati, kadence užití rámcového komentáře u Svačiny

poklesla, nicméně v předposledním kole nastal zajímavý jev. Tak jako u popisu jsem identifikoval jako atypický vznik dialogu na základě popisné složky komentáře, zde musím zohlednit zajímavou pasáž z předposledního kola závodu. Svačina během něj při delším monologu popisnou složku o dění na trati doplnil krátkými rámcovými komentáři o jednotlivých závodnících, kterých se dění týkalo. Touto velmi náročnou dovedností Svačina přispěl ke zvýšení napětí a k vyvolání pozornosti. Zatímco ve většině případů se rámcový komentář používá jako doplnění projevu u méně záživných chvilek přenosu, zde jej dokázal Svačina využít u zásadních chvil přenosu, aby to nepůsobilo to nadbytečně (iVysílání, 2011).

Složku analýzy si oba komentátoři rozdělili při svém projevu vcelku rovnoměrně. Pokud jsem tedy stanovil, že při složce popisu se často vyjadřoval komentátor-expert Lukeš, zde komentátor-profesionál Svačina používal složku analýzy ve srovnání s komentátorem-expertem Lukešem také v podobné míře. Svačina takto v průběhu pasáží mých ukázek zanalyzoval kvalitu startu Štybara do závodu, taktiku jezdců na složitějších překážkách na trati dle jejich průjezdu přes ně, výhodu Nyse kvůli pro něj vyhovujícímu profilu trati, taktiku závodníků bojujících o bronz na základě zbývající délky závodu, nutnost výměny kola u různých jezdců nebo styl jízdy a kvalitu celkového výkonu Štybara (iVysílání, 2011).

Lukeš se analyticky věnoval podobným tématům, nelze říci, že by v tomto ohledu byl mezi komentátory patrný rozdíl. Lukeš se zabýval náročností návratu do startovního pole pro jezdce po delším zranění, pomalejší tempo pelotonu v úvodu, týmovou taktiku belgických reprezentantů či kvalitu výkonů dalších českých závodníků kromě Štybara (iVysílání, 2011).

Ke složce analýzy ještě dva poznatky. Četnost použití analýzy se úměrně snižovala s blížícím se koncem závodu. Čím více se závod blížil do cíle a napětí stoupalo, tím méně komentátoři využívali analýzu. Zatímco tedy komentátor-profesionál Svačina dokázal i v těchto chvílích přirozeně využít rámcový komentář, analýzu on i Lukeš upozadili. Zadruhé, v pasážích mé ukázky se oba dopustili třikrát analytického dialogu, oba komentátoři se dialogu věnovali především u složky popisu, to jsem již stanovil dříve a tento jev patří mezi nejspecifičtější z této cyklokrosové ukázky. Analytický dialog Svačiny s Lukešem se týkal taktiky Zdeňka Štybara pro tento závod na základě osobního rozhovoru, který Lukeš se Štybarem pár dní před šampionátem absolvoval, dále rozhodnutí o stylu překonávání jednotlivých překážek kvůli úbytku fyzické kondice pro zbytek závodu a zatřetí

dopadů rozhodnutí nevyměnit si zablácené kolo za nové v případě průjezdu Štybara a Nyse do předposledního kola (iVysílání, 2011).

Ke shrnutí vybrané ukázky ze závodu cyklokrosového Mistrovství světa 2011 v kategorii Elite, četnost použití složky popisu byla u obou komentátorů vzácně vyrovnaná. Komentátor-profesionál Marek Svačina dával výrazný prostor komentátorovi-expertovi Ondřeji Lukešovi k popisu dění na trati, Lukeš takto pomáhal orientovat diváky i v zásadních momentech závodu. Z popisné části často vznikal dialog obou komentátorů, kteří se popisnými informacemi např. o pořadí jednotlivých závodníků doplňovali v projevu.

Složku rámcového komentáře měl téměř výhradně v gesci komentátor-profesionál Svačina. Rámcový komentář používal v mnou vybraných pasážích až na dvě výjimky pouze on, a to celkem ve dvaceti sedmi případech. Jeho rámcový komentář se týkal široké škály témat, Svačina ho uměl načasovat do vhodných chvil přenosu a v závěrečné fázi závodu jím dokonce zvýšit napětí a připoutat pozornost diváků.

Ve složce analýzy nehrál prim komentátor-expert Lukeš, ale oba komentátoři si četnost použití analýzy rozdělili rovnou měrou a třikrát se uchýlili k analytickému dialogu. S blížícím se vyvrcholením závodu analýzy ubývalo.

Ukázka: 10. etapa cyklistického závodu Tour de France 2018 (Annecy – Le-Grand Bornand)

Jako ukázku z vysílání populárního etapového cyklistického závodu Tour de France z nedávných let jsem si vybral desátou etapu ročníku 2018. Jednalo se o první typicky horskou alpskou etapu, která přišla na řadu po prvním odpočinkovém dni. Vedla z Annecy do Le Grand-Bornand (Legendární serpentiny na Alpe d'Huez…, 2018). Etapou spolu s komentátorem-profesionálem Tomášem Jílkem provázeli komentátoři-experti Tomáš Konečný a Stanislav Kozubek.

Tomáš Konečný je bývalý český silniční cyklista a cyklokrosař, vítěz etapy na Vueltě 2001, kde se zároveň umístil na celkovém 16. místě. Zúčastnil se také Tour de France 2002 a obsadil konečné 65. místo (Cyklistika: Tomáš Konečný, ©2021).

Stanislav Kozubek je taktéž bývalým českým silničním cyklistou, vítězem např. etapového závodu Czech Cycling Tour z roku 2011 a mistrem republiky z roku 2006. (Palatka, 2011).

Neobvyklý je z hlediska přímých sportovních přenosů na ČT Sport fakt, že Jílkův komentátorský tým zároveň působí ve studiu, vyplňuje tedy jak roli studiových redaktorů, tak komentátorů. Studiovou část přenosu nebudu rozebírat podrobně, protože není předmětem mé práce, věnovat se ji budu pouze v souvislosti s živým přenosem, který jsem si vybral jako ukázku.

Přenos ze samotné desáté etapy začal po úvodní zhruba dvanáctiminutové studiové části, kde se Jílek, Konečný a Kozubek věnovali rekapitulaci poslední etapy, shrnutí dosavadního průběhu celého závodu, specifiku etapy po volném dni a obecnému profilu nadcházející etapy. Všechna témata ještě byla více či méně podrobně rozebrána v průběhu pětihodinového živého přenosu (iVysílání, 2018b).

Z pětihodinového přenosu desáté etapy jsem si pro můj výzkum vybral dva úseky – začátek přenosu včetně startu a závěrečné kilometry stoupání na vrchol nejvyšší kategorie Montée du plateau des Gliéres (iVysílání, 2018b).

Úvodní slovo měl po reklamním shotu na začátku přenosu komentátor-profesionál Jílek. Startu etapy předcházel jakýsi předstart, po kterém závodníci jeli několik kilometrů k oficiálnímu startu etapy. Jako při všech úvodech přenosů/etap se Jílek s experty věnoval shrnutí pořadí v jednotlivých soutěžích – o žlutý trikot pro vedoucího jezdce celkového pořadí, o bílý trikot pro nejlepšího jezdce do 25 let, o puntíkatý dres pro nejlepšího vrchaře a o zelený dres pro vedoucího závodníka bodovací soutěže. Jílek při tomto shrnutí navazoval na obraz, kde byli držitelé jednotlivých dresů postupně zobrazováni, byť se zcela striktně nedržel aktuální časové návaznosti svých slov na obraz. Jeho monolog trval okolo dvou minut. Při zmínce o držiteli bílém trikotu Jílek poprvé vybídl experty k dialogu. To je pro tento formát komentování vedený Tomášem Jílkem typické, komentátor-profesionál často stanovuje témata k dialogu, která následně rovnocenně spolu s experty rozebírá. Pochopitelně čím delší daný dialog je, tím více se odchyluje od obrazu, to ale není nežádoucí, jelikož Jílek spolu se svými kolegy si umí vybrat vhodné chvíle etapy, kdy dialogy v nesouladu s obrazem použít. Jedná se o fáze, kdy se z hlediska průběhu etapy neděje nic zásadního (iVysílání, 2018b).

To byl přesně případ úvodního úseku desáté etapy Tour de France 2018 mezi tzv. předstartem a oficiálním startem etapy, komentátoři se tedy věnovali několika dalším nadčasovým tématům – profilu etapy, významu ergometrů, budoucí taktice týmů, které v dosavadním průběhu závodu přišli o několik jezdců, blízkém vývoji v boji o žlutý trikot,

šancích domácích Francouzů na úspěch v celkovém pořadí, profilu etap v souvislosti s typologií slovenského cyklisty Petera Sagana nebo změně majetkových struktur v několika druhodivizních týmech a jednom prvodivizním. Toto poslední téma řešili všichni tři komentátoři na bázi dialogu opravdu dlouho, minimálně pět minut. Za tuto dobu se k němu několikrát vrátili, když tento dialog prokládali informováním o aktuálním dění v obraze (iVysílání, 2018b).

Jednotlivé fáze dialogu, ohraničené popisným komentováním aktuálního dění, několikrát odstartovali experti, na jednu stranu lze tedy jasně stanovit specifikum komentáře Tour de France v podobě častého "nahazování" témat ze strany komentátora-profesionála Jílka, na druhou stranu je zřetelným, často se objevujícím specifikem i otevírání dialogů ze strany komentátorů-expertů. Je to jeden ze dvou prvků, kterým lze dokázat, že v tomto konkrétním typu komentáře lineárních sportů experti vykonávají roli obvykle patřící komentátorů-profesionálům. Tím druhým je pravidelně se objevující popisný komentář aktuálního dění v obraze, který také experti vykonávají, a to v některých, i když spíše výjimečných případech, i v zásadních momentech etap. Tento prvek dokážu v následujících odstavcích (iVysílání, 2018b).

K nadčasovým dialogům ještě zmíním, že mají v drtivé většině případů analytickou formu, ač se v nich logicky často objevuje rámcový komentář, jakožto nosný prvek analytických projevů komentátorů (iVysílání, 2018b).

Jak lze tedy shrnout vybranou fázi etapy, která je vhodným příkladem pro zmapování časově výrazných částí etap – tedy ty, kdy se neděje nic zásadního pro vývoj pořadí v dané etapě či v celkovém hodnocení – komentátoři je vyplňovali nejčastěji různými dialogy, při nichž se často stíraly rozdíly mezi rolemi komentátora-profesionála a komentátorů-expertů. Jednotlivé výpovědi během dialogů byly časově delší ve srovnání s dosud popsanými sporty (např. fotbal a hokej), kde je větší dynamika než v těchto částech cyklistického závodu a přechází se v nich téměř až do monologu. Opravdový monolog, který nevychází z dialogu, však používal pouze komentátor-profesionál Jílek a týkal se faktických informací. Při těchto fázích také často nebyl dodržován soulad s obrazem, případně byl výrazně narušen, to ale nelze brát jako výtku. Naopak komentátoři tím dokazovali svou připravenost a erudici, když během pasáží méně záživných pro diváky nabízeli zajímavé nadčasové informace.

Dalším závěrem, kterým lze volně přejít k dalšímu vybranému úseku, byla první nečekaná situace v úseku mezi tzv. předstartem a startem, při níž komentátoři využili ryze popisný

komentář. Jednalo se o drobnou kolizi zhruba deseti jezdců. Kolizi ihned okomentoval komentátor-profesionál Jílek. Ten takto jako první z komentátorů obšírně komentoval každou nečekaně nastalou významnou událost v mých ukázkách, byť třeba v několika případech byli v době jejich vzniku u slova komentátoři-experti, kteří byli schopni své téma okamžitě přerušit a okomentovat nastalou situaci. Jílek si ale vždy vzal slovo i za cenu "skočení do řeči". To je jedním z důkazů, že rozdíl mezi rolí komentátora-profesionála a komentátora-experta přetrvával i v tomto typu přenosu. Tuto konkrétní kolizi tedy ihned popsal Jílek – jak k ní došlo a kdo se v ní objevil. Své popisné komentáře k tomu následně doplnili i experti, nejdříve tedy doplnili komentátora-profesionála Jílka ve stejné složce komentáře. Konečný s Kozubkem poté okamžitě přešli k analýze toho, proč k pádu došlo, především ta Kozubkova byla časově delší, více než půlminutová (iVysílání, 2018b).

Dlouhé časové úseky, ve kterých se monologem vyjadřovali v různých složkách komentáře experti, jsou pro přenosy z Tour de France taktéž typické, stejně jako fakt, že komentátor-profesionál Jílek dával expertům výrazný prostor a často se sám odmlčel na úsek delší i než jednu minutu (iVysílání, 2018b).

Zcela na závěr zhodnocení prvního vybraného úseku ještě zmíním, že byť se vyznačoval nesouladem projevu komentátorů s obrazem, jeden opakující se popisný prvek lze vysledovat. Jde o velké celky (typ záběru), většinou zobrazované z výšky, na přírodní objekty, v tomto konkrétním případě šlo především o velké francouzské jezero Annecy. Jílek se opakovaně vyjadřoval v souladu s obrazem k těmto přírodním jevům, identifikoval je a často k nim doplňoval i rámcový komentář (iVysílání, 2018b).

Druhou vybranou ukázkou z přenosu desáté etapy Tour de France 2018 je závěrečných pět kilometrů stoupání na vrchol nejvyšší kategorie Montée du plateau des Gliéres. Hned na úvod zmíním prvek v komentáři komentátora-profesionála Tomáše Jílka, který k němu při cyklistických přenosech neodmyslitelně patří. Jedná se o umění použití rámcového komentáře. Jílek díky dostatečnému časovému prostoru v rámci jednotlivých etap i celého závodu mohl užívat rámcového komentáře o všech možných důležitých a zajímavých údajích. Mluvil o pozicích závodníků v celkovém pořadí nebo pořadí o jednotlivé trikoty, o výsledcích cyklistů z hlediska celé jejich kariéry či dané sezony, o minulosti závodníků v jednotlivých týmech, o minulosti týmů z hlediska majetkových struktur, o reáliích spojenými s místy, kde se konají konkrétní etapy a o spoustě dalších faktech (iVysílání, 2018b).

Takto Jílek použil rámcový komentář jedenadvacetkrát během úvodního vybraného úseku ukázky mezi tzv. předstartem a oficiálním startem etapy (je zřetelné, že jakmile dění v obraze není tolik důležité pro vývoj etapy, kadence použití rámcového komentáře u Jílka je vyšší) a jedenáctkrát při závěrečných kilometrech stoupání na Montée du plateau des Gliéres (iVysílání, 2018b).

Komentátor-profesionál Jílek používal rámcový komentář ve vybraných ukázkách výrazně více než komentátoři-experti Konečný a Kozubek. Během obou vybraných ukázek použil Kozubek rámcový komentář čtyřikrát a Konečný třikrát. Týkal se podobných informací, jaké ve svých rámcových komentářích nabízel Jílek, tedy bývalých výsledků konkrétních jezdců, přestupů jezdců do jiných týmů nebo změn ve virtuálním celkovém pořadí v průběhu dojezdu etapy. Ohledně složky rámcového komentáře tedy lze vidět rozdílné role, které při komentáři naplňují komentátor-profesionál a komentátoři-experti. Jílkovo použití rámcového komentáře bylo výrazně četnější než u obou expertů (iVysílání, 2018b).

U složky popisu však částečný příklon komentátorů-expertů k roli obvykle připadající komentátorům-profesionálům lze celkem jasně vysledovat. Už dříve jsem naznačil, že experti se při náhle nastalých důležitých situacích během přenosu nezdráhali ujmout slova a dané momenty popsat. Ve většině případů jim sice Jílek v takových chvílích "skočil do řeči" a situaci popsal sám, to je však častá záležitost, se kterou jsou komentátoři dobře obeznámeni. Experti však popisem vstupovali do komentáře i v klidovějších fázích. Popis dění na trati Kozubka a Konečného v souladu s obrazem se v mnoha případech svou formou nikterak nelišil od popisu Jílkova. V případech jiných Kozubek s Konečným využívali své profesionální cyklistické minulosti a svými znalostmi dokázali divákovi nabídnout nevšední informace – šlo například o řeč těla cyklisty, typ posedu na kole, komunikace cyklistů se sportovními manažery svých týmů, taktické posuny závodníků v pelotonu (iVysílání, 2018b).

Dalším významným charakteristickým bodem pro komentáře z Tour de France na České televizi jakožto ukázky komentáře lineárních sportů je délka jednotlivých monologů komentátorů, jde tedy o téma, které už jsem v předchozích odstavcích několikrát nastínil. Tato délka byla totiž na první poslech jasně delší než u dynamičtějších sportů s kratší stopáží. Hlavním důvodem je právě dlouhá stopáž přenosů z Tour de France, která k dlouhým promluvám jednotlivých komentátorů vybízí. Přesto se jedná o atypický faktor, obzvlášť, když se k těmto delším monologům uchylují komentátoři-experti. V každé ze tří

vybraných ukázek z desáté etapy Tour 2010 měli každý z dvojice komentátorů-expertů alespoň jeden monolog, který svou délkou překonal jednu minutu. To je v přenosech z většiny jiných sportů takřka nevídané. Komentátor-profesionál Jílek navíc expertům dával prostor i k vzájemným dialogům, kterých se sice často také účastnil, v některých kratších případech, jako jsem měl možnost třikrát identifikovat, však do dialogu nevstupoval (iVysílání, 2018b).

Když bych měl krátce shrnout povahu komentáře přenosů z Tour de France na České televizi dle druhé ukázky z průběhu vybrané etapy (klíčové úseky etapy), tak zaprvé musím zmínit, že kromě těch úplně nejvýznamnějších momentů etapy neměli komentátoři pevně rozdělené role v tom, kdy se podle situací v závodě očekává projev toho daného komentátora, tedy že jak komentátor-profesionál Jílek, tak i komentátoři-experti Kozubek a Konečný variabilně vstupovali do komentáře ve všech jeho fázích. Komentátor-profesionál Jílek sice vždy popisoval klíčové momenty etapy, to byl bezpodmínečný znak, prakticky ve všech ostatních situacích ale striktní pravidla neplatila.

Zadruhé jde právě o téměř až fenomén používání složky rámcového komentáře v podání komentátora-profesionála Jílka. Ten je díky své precizní přípravě schopen zaujmout diváky obrovskou škálou informací, umí rámcový komentář použít nenásilně ve všech momentech přenosu včetně klíčových okamžiků. Komentátoři-experti používají rámcový komentář mnohonásobně méně, shodně jako v předchozích vybraných ukázkách z jiných sportů.

Naopak zatřetí, komentátoři-experti často suplují roli obvykle připadající komentátorům-profesionálům ohledně užití složky popisu. Kozubek s Konečným nezřídka popisovali živé dění na trati v souladu s obrazem.

A konečně začtvrté, všichni komentátoři se uchylovali k dlouhým (více než jednu minutu) monologickým projevům a také dlouhým dialogům, což logicky souvisí s dlouhou stopáží přenosu z etap Tour de France. Potřeba zdůraznit je, že takto dlouho se monologem vyjadřovali i experti.

3.2 Komparace zvolených případů

V empirické části jsem zkoumal dohromady sedm ukázek, pět z fotbalových a hokejových přenosů, dvě z přenosů z lineárních sportů (cyklokros a cyklistika). Časově jsem obsáhnul úsek od roku 1998 do roku 2018, tedy naprostou většinu období od domácí hokejové sezony 1995/96, kdy je při přenosech České televize využíván dělený komentář pravidelně.

Na základě zhlédnutí všech vybraných ukázek lze stanovit, že dominantní složka komentáře sportovních přenosů, tedy popis, je při děleném komentáři v gesci komentátorů-profesionálů. Ve všech pěti vybraných ukázkách z fotbalových a hokejových přenosů se buď výhradně, nebo z naprosté většiny věnovali popisu živě snímané hry právě oni. Jelikož je popis nejčastěji využívanou složkou při probíhající hře, vychází z toho fakt, že při těchto fázích přenosů se projevují převážně komentátoři-profesionálové a nedochází k tolika dialogům s komentátory-experty. Komentátoři-experti oproti tomu při fotbalových a hokejových přenosech v nižší míře využívají tzv. zpětný popis, kdy se zaměřují především na nedávné důležité akce, a to především díky podnětu v podobě opakovaných zpomalených záběrů v obraze.

Při složce popisu jsou aktivnější komentátoři-profesionálové i v přenosech z lineárních sportů, zdaleka však ne tak výrazně oproti komentátorům-expertům jako při fotbalových a hokejových přenosech. U vybrané ukázky z cyklokrosového mistrovství světa 2011 byl dokonce popisný projev komentátora-profesionála Marka Svačiny a komentátora-experta Ondřeje Lukeše téměř vyrovnaný, a to i při důležitých momentech závodu. V ukázce z desáté etapy Tour de France 2018 sice komentátor-profesionál Tomáš Jílek okomentoval všechny zásadní momenty etapy ve vybraných pasážích a používal popis četněji než kolegové experti, i ti se k němu však často uchylovali, což je znatelný rozdíl oproti komentátorům-expertům fotbalových a hokejových přenosů.

Složka rámcového komentáře náleží dle zhlédnutých ukázek taktéž především komentátorům-profesionálům. Toto zhodnocení vychází ze srovnání počtu vyřčených rámcových komentářů komentátorů-profesionálů a komentátorů-expertů. S jedinou výjimkou v podobě fotbalového utkání semifinále EURO 2016 mezi Německem a Francií, který komentovali Jaromír Bosák s Martinem Hyským a kdy se komentátor-profesionál Bosák dopustil jen jednoho rámcového komentáře navíc oproti komentátoru-expertovi Hyskému. Jinak vychází, že se profesionálové dopouštěli rámcového komentáře výrazně

častěji než experti. Souvisí to s vůdčím postavením profesionálů ve spolupráci při děleném komentáři, kdy právě oni měli ve všech ukázkách na starost uvedení projevu při (znovu)zahájení přenosu, při kterém vždy využili nějaký rámcový komentář.

Rámcový komentář byl komentátory ve všech ukázkách z fotbalových a hokejových přenosů užíván jak při plynoucí hře, tak při přerušené, nebylo možné vysledovat, že by převažoval v jedné z těchto dvou pasáží. Co jsem ale zjistil, zatímco komentátoři-profesionálové používali rámcový komentář při plynoucí i přerušené hře, komentátoři-experti častěji při hře přerušené. Souvisí to s faktem, že téměř nevstupovali do popisných fází během plynoucí hry, kdy naopak komentátoři-profesionálové často popis prokládali rámcovým komentářem.

V lineárních sportech cyklokrosu a cyklistice se dění na plynoucí a přerušené nedělí, spíše lze shrnout, že komentátoři-profesionálové Svačina a Jílek používali rámcový komentář jak při klidovějších fázích dění v závodě, tak při těch napínavějších, kdy se zvyšují nároky především na podrobný popis.

Zatímco ve složkách popisu a rámcového komentáře byli ve většině ukázek komentátoři-experti výrazně upozaděni, složka analýza tvořila zásadní část jejich projevu. Všichni experti v ukázkách z fotbalových a hokejových přenosů používali ze všech složek tu analytickou jednoznačně nejčastěji.

Srovnání četnosti užití analýzy mezi oběma komentátory je nejednoznačné, zatímco třeba komentátor-profesionál Petr Vichnar zapojil analýzu do svého projevu při prvním finálovém utkání Play off České hokejové extraligy 1999 mezi Vsetínem a Zlínem vícekrát než komentátor-expert Jaromír Látal, u komentátora-experta Petra Hubáčka a komentátora-profesionála Tomáše Jílka při hokejovém utkání základní části Tipsport Extraligy 2018/19 mezi Brnem a Plzní vychází srovnání opačně. U obou fotbalových přenosů a jednoho zbylého hokejového vychází srovnání zhruba vyrovnaně, stejně tak u ukázky z Tour de France 2018 a cyklokrosového Mistrovství světa 2018.

U hokejových a fotbalových přenosů si komentátoři vybírali k analytickým částem svého projevu především období přerušené hry, byť následně při dialogu často přetahovali do znovu probíhající hry. Analýzy také byly pravidelně spojovány se zpětným popisem, a to především u komentátorů-expertů.

U přenosů z lineárních sportů lze ohledně analýzy stanovit, že na rozdíl od rámcového komentáře ji komentátoři upozaďovali v důležitých a napínavých chvílích, kdy, jak je uvedeno výše, stoupá poptávka po přesném a podrobném popisu událostí.

Ze všech tří složek je analýza také tou, při které ve všech sedmi ukázkách nejčastěji docházelo k dialogu komentátorů. U obou fotbalových přenosů a hokejového ze semifinále Česká pojišťovna Play off O2 Extraligy 2006/07 mezi Libercem a Spartou byly dialogy téměř výhradní formou analytického projevu komentátorů. Popisné dialogy nastaly jen v přenosech z lineárních sportů, především u Svačiny s Lukešem byl popisný dialog nadstandardně častou částí jejich projevu.

Srovnání celkové aktivity komentátorů-expertů vychází taktéž rozdílně u přenosů z lineárních sportů oproti přenosům z fotbalových a hokejových zápasů. U přenosu z desáté etapy Tour de France 2018 jsem identifikoval časté dlouhé monologické vstupy expertů Tomáše Konečného a Stanislava Kozubka. Tyto monology měli buď popisnou či analytickou formu, souviseli s dlouhou stopáží samotného přenosu a fázemi přenosu, ve kterých se delší čas nedělo nic zásadního, komentátor-profesionál Tomáš Jílek tedy poskytnul oběma expertům prostor. O aktivitě komentátora-experta Lukeše se zmiňuji výše, jeho analytický, a především popisný projev byl ohledně četnosti na úrovni komentátora-profesionála Svačiny.

U ukázek z fotbalových a hokejových přenosů žádné delší monology komentátorů-expertů nenastaly, nejaktivnější byl v projevu expert Martin Hyský při přenosu ze semifinále fotbalového EURO 2016 mezi Francií a Německem. Díky dominanci kolegy Jaromíra Bosáka v popisných fázích se však ani on nemohl aktivitou komentátorovi-profesionálovi rovnat. Jak navíc uvádím výše, popisu živě snímané hry v delších monologických celcích se experti ve zkoumaných přenosech nedopouštěli vůbec.

Závěr

Tato diplomová práce měla za cíl na základě předchozího stanovení definice děleného komentáře zodpovědět hlavní výzkumnou otázku o znacích reálného užití děleného komentáře vzhledem ke složkám komentáře a vedlejší výzkumnou otázku o rozdílech děleného komentáře na jedné straně z fotbalových a hokejových přenosů a na druhé straně z přenosů z lineárních sportů.

Složku popisu užívají pří děleném komentáři především komentátoři-profesionálové. Hlavně při fotbalových a hokejových přenosech se během plynoucí hry dopouštějí dlouhých popisných pasáží, do kterých komentátoři-experti takřka nevstupují, popisují zásadní momenty dané sportovní události a obecně se snaží popisem vhodně orientovat diváky. Oproti tomu komentátoři-experti využívají zpětný popis, ke kterému se uchylují především v přerušené hře a podnětem k němu jsou pro experty opakované záběry předchozích momentů. Míra užití zpětného popisu komentátory-experty je však výrazně nižší, než popisu živě snímaného dění komentátory-profesionály. Popis také tvoří největší část projevu v děleném komentáři.

Složce rámcového komentáře se věnují četněji taktéž komentátoři-profesionálové. Rámcovým komentářem obohacují svůj projev, prokládají jim delší popisné fáze při živě plynoucím dění, využívají k němu detailní záběry na konkrétní aktéry. Uchylují se k němu v plynoucí i přerušené hře, při přenosech z lineárních sportů ho kromě klidovějších fázích přenosů používají i v těch napínavějších. Pojetí rámcového komentáře u komentátorů-expertů je stejné, avšak s tím výrazným rozdílem, že se ho dopouštějí výrazně méně než komentátoři-profesionálové.

Složka analýzy se objevuje v děleném komentáři nejčastěji v přerušené hře (u fotbalových a hokejových přenosů) nebo v klidovějších fázích dění (u přenosů z lineárních sportů). Tvoří největší část projevu komentátorů-expertů, kteří ji často spojují se zpětným popisem. Nelze obecně určit, zda ji užívají více komentátoři-profesionálové nebo komentátoři-experti, to souvisí s faktem, že tato složka nejvíce svádí komentátory k dialogu.

Dialogy aktérů děleného komentáře mají tedy nejčastěji analytickou formu, u přenosů z lineárních sportů se objevují i popisné dialogy, naopak dialogy formou rámcového komentáře se vyskytují minimálně.

Odpověď na hlavní výzkumnou otázku lze tedy zformulovat tak, že složka popisu tvoří největší část děleného komentáře sportovních přenosů, věnují se mu především komentátoři-profesionálové, zpětným popisem při příležitostech opakovaných záběrů přispívají komentátoři-experti. Rámcový komentář využívají více také komentátoři-profesionálové, oni i kolegové experti se ho dopouštějí pravidelně v plynoucí i přerušené hře, a zároveň v napínavých i klidných fázích závodů. K analýze dochází nejčastěji v přerušené hře či v klidových fázích závodů, často v dialogu obou komentátorů. Z hlediska celkového vystupování komentátorů-expertů tvoří analýza nejvýraznější část jejich projevu.

Při hledání odpovědi na vedlejší výzkumnou otázku ohledně rozdílů děleného komentáře při přenosech z lineárních sportů oproti přenosům z fotbalových a hokejových utkání jsem identifikoval jev mnohem častějšího užívání složky popisu u komentátorů-expertů u lineárních sportů. Popis je sice i zde v gesci především komentátorů-profesionálů, experti se k němu však uchylují také, kdežto u přenosů z fotbalu a hokeje téměř vůbec, s výjimkou zpětného popisu. U cyklokrosového přenosu z MS 2011 dokonce expert Ondřej Lukeš vstupoval popisným komentářem i do napínavých pasáží se zásadními momenty závodu.

Druhým zjištěným jevem je pak obecně vyšší aktivita komentátorů-expertů u přenosů z lineárních sportů oproti kolegům komentujícím přenosy z fotbalu a hokeje. Experti Stanislav Kozubek a Tomáš Konečný při ukázce z Tour de France používali dlouhé monology (popisné či analytické) a dostávali se dokonce do vzájemného dialogu, bez přispění komentátora-profesionála Tomáše Jílka. Stejně tak Ondřej Lukeš u cyklokrosové ukázky působil svým projevem srovnatelně aktivně s komentátorem-profesionálem Marek Svačinou. Dlouhé monologické projevy ani srovnatelná aktivita s komentátorem-profesionálem se u expertů z fotbalových a hokejových přenosů neobjevuje.

Dělený komentář je dnes jednoznačně převažujícím typem komentáře sportovních přenosů České televize. Od náznaků a nepravidelných pokusů v 70. letech ušel dlouhou cestu, milníkem bylo jeho pravidelné zařazení v hokejové sezoně 1995/96 (archiv Redakce sportu ČT), od té doby už u hokejových přenosů zůstal využívaným typem a později se rozšířil i do vysílání dalších sportovních odvětví, což je patrné i na mnou zkoumaných ukázkách (cyklistika a cyklokros).

Jeho znaky jsou dle mé empirické části opakující se u všech přenosů, až na drobné výchylky má danou strukturu. Rozdíly jsem identifikoval v jeho užití ve dvou typech sportovních odvětví – kolektivních sportech na bázi zápasu a lineárních sportech na bázi závodu.

Summary

The aim of this diploma thesis was to answer the main research question about the features of real use of split commentary with respect to the components of commentary and the secondary research question about the differences of split commentary on the one hand from football and hockey broadcasts and on the other hand from linear sports.

The answer to the main research question can be formulated in such a way that the description component is used mainly by professional commentators in the assigned commentary. Especially during football and hockey broadcasts, they make long descriptive passages during the flowing game, in which expert commentators almost do not enter, describe the key moments of the given sporting event and generally try to orient the audience appropriately with a description. On the other hand, expert commentators use a retrospective description, which they resort to mainly in an interrupted game, and the stimulus for the experts is repeated shots of previous moments. However, the rate of use of feedback by commentators-experts is significantly lower than the description of live events by professional commentators. The description also forms the largest part of the speech in the split commentary.

Professional commentators also pay more attention to the framework commentary component. They enrich their speech with a general commentary, intersperse them with longer descriptive phases of live events, and use detailed shots of specific actors. They resort to it in flowing and interrupted games, and in transmissions from linear sports, in addition to the calmer phases of transmissions, they also use it in the more exciting ones. The concept of framework commentary for expert commentators is the same, but with the significant difference that it is committed by significantly less than professional commentators.

The analysis component appears in the split commentary most often in the interrupted game (for football and hockey broadcasts) or in the quieter stages of events (for linear sports broadcasts). It forms the largest part of the speech of expert commentators, who often associate it with a retrospective description. It is not possible to determine in general whether it is used by more than one professional commentator or expert commentator, this is due to the fact that this component is the most tempting of commentators.

The dialogues of the actors of the split commentary therefore most often have an analytical form; descriptive dialogues also appear in the case of broadcasts from linear sports; on the contrary, dialogues in the form of a framework commentary occur minimally.

In finding an answer to the secondary research question about the differences between split commentary in broadcasts from linear sports versus broadcasts from football and hockey matches, I identified the phenomenon of much more frequent use of the description component by expert commentators in linear sports. Even here, the description is mainly the responsibility of professional commentators, but experts also resort to it, while in the case of football and hockey broadcasts, almost at all, with the exception of retrospective description. In the cyclocross broadcast from the 2011 World Championships, even expert Ondřej Lukeš even entered a thrilling passage with the key moments of the race with a descriptive commentary.

The second phenomenon found is the generally higher activity of commentators-experts in broadcasts from linear sports compared to colleagues commenting on broadcasts from football and hockey. Experts Stanislav Kozubek and Tomáš Konečný used long monologues (descriptive or analytical) during a demonstration from the Tour de France and even got into a dialogue with each other, without the help of professional commentator Tomáš Jílek. In the same way, Ondřej Lukeš acted in a comparable way to the cyclocross demonstration with his commentator-professional Marek Svačina. Long monologue speeches or activity comparable to a professional commentator do not appear among experts in football and hockey broadcasts.

Today, split commentary is clearly the predominant type of commentary on Czech Television sports broadcasts. It has come a long way since the signs and irregular attempts in the 1970s, a milestone was his regular inclusion in the 1995/96 hockey season.

According to my empirical part, its features are repetitive in all transmissions, except for small deviations, it has a given structure. I have identified differences in its use in two types of sports - match-based team sports and race-based linear sports.

Použitá literatura a internetové zdroje

Archiv Redakce sportu ČT, 2021

Buly hokej živě Bílí Tygři Liberec - HC Sparta Praha (2007). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10120914283-buly-hokej-zive/207471291000320/

Buly hokej živě HC Kometa Brno - HC Škoda Plzeň (2018). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-04-20]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10120914283-buly-hokej-zive/318297371162014/

Color Commentary and Play by Play: A Well-Rounded Approach to Facebook (2012). *INTERNET ARCHIVE* [online]. [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20140116065651/http://inklingmedia.net/2012/05/02/color-commentary-and-play-by-play-a-well-rounded-approach-to-facebook/#.UteC3nrP3IU

Cyklistika MS v cyklokrosu 2011 Německo (2011). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10110938667-cyklistika/211471294190004/

David Pospíšil (2008). *Hokej.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://hokej.cz/hrac/173

Euro: 2016 (2016). *LIVESPORT* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.livesport.cz/fotbal/evropa/euro-2016/

Extraliga: 2006/2007 (2007). *LIVESPORT* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.livesport.cz/tipsport-extraliga-2006-2007/

Fotbal SK Slavia Praha - FC Slovan Liberec (2006). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10114956110-fotbal/206473293500003/

GAMBRINUS LIGA 2006/07 - 2. KOLO (2007). *CSFOTBAL* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.csfotbal.cz/prvni-liga/sezona/2006-2007/kolo/2

HENDL, Jan (2005). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.

HLADKÝ, Miroslav (1983), BRABEC, Otto. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN neuvedeno.

HOKEJ U LEDU: Pauza mi prospěje, říká Pospíšil o zrušeném mistrovství (2020). *IDnes.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/hokej/ms-2020/david-pospisil-rozhovor-hokej-u-ledu.A200516_135611_ms-hokej-2020_par

Hráč, trenér i spolukomentátor Táborský slaví sedmdesátiny (2014). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: Hráč, trenér i spolukomentátor Táborský slaví sedmdesátiny Zdroj: https://sport.ceskatelevize.cz/clanek/fotbal/hrac-trener-i-spolukomentator-taborsky-slavi-sedmdesatiny/5be0e6600d663b6fe8324d02

HUMPOLÍK, Radek (2014). Language of football commentators: an analysis of live English football commentary and its types. *Czech Republic: Department of English and American Studies, Faculty of Arts, Masaryk University*.

JANEGA, Pavel (2016). Hyský: Francie udělala pěkné EURO. Komentování je ale tvrdá dřina. *ISport.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-reprezentace-euro-2016/274489/hysky-francie-udelala-pekne-euro-komentovani-je-ale-tvrda-drina.html

Sports Announcer Career Descriptions (2022). *CHRON* [online]. [cit. 2022-04-19]. Dostupné z: https://work.chron.com/turbotax-taxes-13771758.html

Jaromír Bosák (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/lide/jaromir-bosak/

Jaromir Latal (©2022). *Elite hockey prospects* [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: https://www.eliteprospects.com/player/127478/jaromir-latal

Jaromír Látal (©2022). *Hokej.cz* [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: https://hokej.cz/hrac/42321/career?stats-section=all

LAPPIN, Richard (2000). *Investigating the lexical, syntactic and stylistic features of television and radio football commentaries* [online]. [cit. 2022-04-06]. Dostupné z: http://www.universalteacher.org.uk/lang/soccer.pdf

Legendární serpentiny na Alpe d'Huez nebo pekelné kostky (2018). Tady se bude rozhodovat letošní Tour. *Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z:

https://sport.aktualne.cz/ostatni-sporty/tour-de-france/trat-tour-de-france-2018/r~57f9013c7b7a11e882090cc47ab5f122/

LEWANDOWSKI, Marcin (2012). The language of online sports commentary in a comparative perspective. *Lingua posnaniensis*, **54**(1), 65.

Lukeš zkusí okruh a změní se v komentátora (2006). *Idnes.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/lukes-zkusi-okruh-a-zmeni-se-v-komentatora.A060127_104102_sporty_ot

MAREK, Jakub (2012). Osobnost české žurnalistiky – Vít Holubec. *Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/40904/BPTX_2010_1__0_197826_0_102806.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Marek Svačina (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/lide/marek-svacina/

Martin Hysky (nedat.). *Transfermarkt.com* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.transfermarkt.com/martin-hysky/profil/trainer/70125

MARTÍNEK, Miloslav (1993). DĚDIČ Josef. *Historický ústav AV ČR* [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/D%C4%9ADI%C4%8C_Josef_23.6.1924-19.6.1993

Mediažurnál. 2017/4. ISSN 1210-7417.

Mediažurnál. 2018/3. ISSN 1210-7417.

Michal Dusík (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/lide/michal-dusik/

ŠIMEK, Květoslav (2018). Mistr světa Hubáček je komentátor: nebojí se kritiky a chválí ho Záruba. *ISport.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://isport.blesk.cz/clanek/hokej-reprezentace/349764/mistr-sveta-hubacek-je-komentator-neboji-se-kritiky-a-chvali-ho-zaruba.html

MOVSISYAN, Diana (2012). LANGUAGE AND LITERATURE IN THE CONTEMPORARY PARADIGM OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE.

MÜLLEROVÁ, Olga (1994). *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba*. Praha: Academia. Studie a práce lingvistické. ISBN 80-200-0489-0.

Na ČT Sport odstartuje Tour de France. Diváky závodem provede Jílek a König (2020). *MAM Marketing & Media* [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: https://mam.cz/zpravy/2020-08/na-ct-sport-odstartuje-tour-de-france-divaky-zavodem-provede-jilek-a-konig/

Německo – Francie (2016). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/11380245141-euro-2016/216471291120050/

Pan Fotbalista, trenér, původně zeměměřič Vladimír Táborský laureátem ceny Václava Jíry (nedat.). *SPORTOVNÍLISTY.CZ* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: http://www.sportovnilisty.cz/pan-fotbalista-trener-puvodne-zememeric-vladimir-taborsky-laureatem-ceny-vaclava-jiry/?style=mobile

Past and present cyclocross world champions: 1950 to present (2010). *Cyclocross magazine* [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: https://www.cxmagazine.com/past-and-present-cyclocross-world-champions-world-championship-winners

PAVELKOVÁ, Eva (2013). Osobnost české sportovní žurnalistiky Tomáš Jungwirth. *Univerzita Karlova* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/55489/130104990.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Petr Hubáček (nedat.). *Hokej.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://hokej.cz/hrac/249

Petr Vichnar (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-04-13]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/lide/petr-vichnar/

POPOV, Aleksandar (2019). *Live sports commentating: a comparative study of cricket, football, horse racing and tennis commentaries*. PhD Thesis. University of Zurich.

Prehistorie: Československá televize do roku 1992 (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/prehistorie/

První sportovní televizní přenos odvysílala ČST z pražské Štvanice (2010). *ČT24* [online]. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z:

https://ct24.ceskatelevize.cz/archiv/1355990-prvni-sportovni-televizni-prenos-odvysilala-cst-z-prazske-stvanice

Sbohem! Lukeš končí kariéru (2007). *Idnes.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/sport/cyklistika/sbohem-lukes-konci-karieru.A071231_114432_sporty_rou

SEDLÁKOVÁ, Renáta (2014. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada. Žurnalistika a komunikace. ISBN 978-80-247-3568-9.

Soukromý archiv Roberta Záruby, 2022.

BUREŠ, Michal (2019). Sport číslo 1 v Česku: Fotbal versus hokej. *Finance.cz* [online]. [cit. 2022-04-04]. Dostupné z: https://www.finance.cz/526932-fotbal-versus-hokej/

TIPSPORT EXTRALIGA 2018/2019 (2019). *IDnes* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://hokej.idnes.cz/databanka.aspx?soutez=100198

Tomáš Jílek (©2021). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/lide/tomas-jilek/

Cyklistika: Tomáš Konečný (©2021). *Sportovci.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://web.archive.org/web/20111007130714/http://www.sportovci.cz/cyklistika/konecny-tomas/

Tour de France 2018 10. etapa (2018). *Česká televize* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/12332701074-tour-de-france-2018/218471291094011/

TV sledovanost 2021: ČT opět nejsilnější skupinou v 15+ (2021). *MEDIAGURU* [online]. [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: https://www.mediaguru.cz/clanky/2022/01/tv-sledovanost-2021-ct-opet-nejsilnejsi-skupinou-v-15/

UCI Cyclo-cross World Championships 2011 (2011). *Cyclingnews* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://www.cyclingnews.com/races/uci-cyclo-cross-world-championships-2011/

PALATKA, Marek (2011). Vítěz české tour Kozubek: V závěru třetí etapy se jelo na krev. *Olomouckýdeník.cz* [online]. [cit. 2022-03-21]. Dostupné z: https://olomoucky.denik.cz/ostatni_region/vitez-ceske-tour-kozubek-v-zaveru-treti-etapy-se-j.html

ZÁRUBA, Robert (1989). *Svědectví o historii Hlavní redakce tělovýchovy a motorismu Československé televize Praha*. Praha: Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce Miroslav Hladký

ZIMA, Jaroslav (1972). Sportovní televizní komentář (K jeho stránce jazykové a slohové). *Naše řeč* [online], **55**(4), 215-220 [cit. 2022-03-12]. Dostupné z: http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=5636

Teze diplomové práce

Institut komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK
Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce

TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT/KA:

Příjmení a jméno diplomantky/diplomanta: Tomáš Vogl	**Razítko podatelny:**
Imatrikulační ročník diplomantky/diplomanta: 2019	
E-mail diplomantky/diplomanta: vogtom@seznam.cz/83240311@fsv.cuni.cz	
Studijní obor/forma studia: Žurnalistika, prezenční	

Název práce v češtině:
Vývoj dělenčho komentáře sportovních přenosů (1975-2018)

Název práce v angličtině:
The Development of split Comment of Sports Broadcast (1975-2018)

Předpokládaný termín dokončení (semestr, akademický rok – vzor: *ZS 2012/2013*)
(diplomovou práci je možné odevzdat nejdříve po dvou semestrech od schválení tezí)
LS 2020/2021

Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (max. 1800 znaků):

Komentář sportovních přenosů je specifickou žurnalistickou profesí, která stále není odbornou literaturou zcela konkrétně popsána. Zrod sportovního komentáře, jeho vývoj nebo srovnání dle typů sportů nabízí prostor pro podrobnější zkoumání. Další možnost nabízí analýza jednotlivých forem sportovního komentáře. Jedné z nich se ve své práci budu věnovat. Jedná se o dělený komentář, ve kterém se o komentář sportovního přenosu dělí sportovní komentátor s expertem, ve většině případů z řad bývalých profesionálních sportovců.

Předpokládaný cíl práce, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (max. 1800 znaků):

Cílem práce bude zaprvé pokus o definici děleného komentáře sportovních přenosů jakožto svébytné formy komentáře. Druhým cílem bude analýza děleného komentáře a jeho vývoje ve vymezeném období. Hlavní prostor bude věnován analýze komentářů sportovních přenosů v České televizi. V rámci nich se budu odděleně zajímat o prvky komentování v podání profesionálního komentátora a komentátora-experta. Kvantifikovaným výzkumem zjistím, jak často vstupuje komentátor-expert do komentáře, a v jakém poměru využívá složky komentáře, rámcového komentáře a analýzy. Dále budu komparativní analýzou zkoumat podobu zpracování děleného komentáře v konkrétních sportech, především v kontrastu fotbalu či hokeje a proti nim lineárních sportů. Také popíšu rozdílné aspekty děleného komentáře v přenosech České televize a na zahraničních stanicích.

Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu):

1. Vymezení tématu a metod, které budou v bakalářské práci použity
2. Úvod (stručná deskripce komentáře sportovních přenosů a zasazení děleného komentáře jako specifické formy)
3. Dělený komentář (charakteristika formátu děleného komentáře sportovních přenosů)
   3.1. Definice formy děleného komentáře
   3.2. Role profesionálního komentátora
   3.3. Role komentátora-experta
4. Dělený komentář v České televizi, jeho vývoj a specifika dle přenosů z různých sportů (vývoj děleného komentáře, komparace podoby děleného komentáře v nejpopulárnějších českých sportech fotbalu a hokeji a lineárních sportů)
   4.1. Počátky děleného komentáře ve vysílání České televize

4.2. Vývoj děleného komentáře ve vysílání České televize do roku 2019
4.3. Dělený komentář fotbalových a hokejových přenosů v České televizi
4.4. Dělený komentář lineárních sportů v České televizi
5. Dělený komentář u nás a ve světě (komparace specifik děleného komentáře sportovních přenosů v České televizi a ve vybraných zahraničních televizních stanicích)
6. Závěr

Vymezení podkladového materiálu (např. titul periodika a analyzované období):
Archiv České televize: 1975 až 2018

Metody (techniky) zpracování materiálu:
Analýza děleného komentáře jako specifické formy komentáře sportovních přenosů. Kvantifikovaný výzkum počtu výstupů komentátorů a použitých metod komentáře. Komparativní analýza podob děleného komentáře v přenosech z různých sportů. Komparativní analýza děleného komentáře u nás a v zahraničí. V práci se budu opírat o odbornou literaturu k danému tématu a o archivní záznamy sportovních přenosů z vymezeného období.

Základní literatura (nejméně 5 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2-5 řádků):

BRABEC, Otto a Miroslav HLADKÝ. *Teorie televizní a filmové žurnalistické tvorby.* Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986. - Postup při vysílání přímých přenosů, co vše musí televizní stanice obstarat, aby na jejích obrazovkách mohly běžet televizní přenosy. Nastínění práce kamer a redaktorů, ale i zbytku televizního štábu. Základní metody televizní tvorby, které vedly až k modernímu pojetí přenosů sportovních akcí ve třetím tisíciletí.

TONEY, James. *Sports journalism*: The inside track. A&C Black, 2013. - Tato kniha dává novinářům, kteří chtějí přejít do sportovní žurnalistiky, vědomosti k tomu, co je potřeba k úspěchu na jednom z nejvíce konkurenceschopných mediálních trhů.

BOYLE, Raymond. *Sports journalism: Context and issues*. Pine Forge Press, 2006. - Pohled na sportovní žurnalistiku ze zahraničí, konkrétně z Velké Británie, země, kde vznikl fotbal. Boylova kniha nabízí komplexní popis prostředí sportovního žurnalisty a přináší výpovědi zahraničních komentátorů, kteří mají mnohdy větší zkušenosti než ti čeští.

ANDREWS, Phil. *Sports journalism: A practical introduction*. Sage, 2013. - Tento text poskytuje kontextový i praktický přehled sportovní žurnalistiky, včetně organizace a vzájemné závislosti mezi vysílacími, tištěnými a digitálními médii

MÜLLEROVÁ, Olga. *Mluvený text a jeho syntaktická výstavba.* Praha: Academia, 1994. Studie a práce lingvistické. ISBN 80-200-0489-0. - Jak se správně vyjadřovat při proslovech či přímých přenosech a správně tvořit věty a souvětí. Komentátor přenosů ze sportovních akcí by se měl umět vyjadřovat, tato kniha proto poslouží k jazykovému rozboru komentářů z úst komentátorů zmíněných stanic.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

BEREŇ, Michael. *Analýza práce komentátora sportovního přímého přenosu.* 2014.

BEREŇ, Michael. Srovnání vysílání hokejového turnaje na olympijských hrách v roce 1998 a 2010 se zaměřením na komentář. 2011.*

VELART, Jan. *O komentování sportovního přenosu se zvláštním zaměřením na fotbalové a hokejové*

zápasy, diplomová práce. FSV UK 2005 *

* Práce byly obhájeny před delším časovým úsekem, než vyžaduje určený limit, nicméně jejich relevance je velmi vysoká

Datum / Podpis studenta/ky

.....

TUTO ČÁST VYPLŇUJE PEDAGOG/PEDAGOŽKA:

Doporučení k tématu, struktuře a technice zpracování materiálu:

Případné doporučení dalších titulů literatury předepsané ke zpracování tématu:

Potvrzuji, že výše uvedené teze jsem s jejich autorem/kou konzultoval(a) a že téma odpovídá mému oborovému zaměření a oblasti odborné práce, kterou na FSV UK vykonávám.

Souhlasím s tím, že budu vedoucí(m) této práce.

.....

Příjmení a jméno pedagožky/pedagoga **Datum / Podpis pedagožky/pedagoga**

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT **VYTIŠTĚNÉ, PODEPSANÉ** A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY FSV UK. PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY A **NECHAT VEVÁZAT** DO OBOU VÝTISKŮ DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TEZE NA IKSŽ SCHVALUJE GARANT PŘÍSLUŠNÉHO STUDIJNÍHO OBORU.

Seznam příloh

Příloha č 1: Osobní rozhovor s Tomášem Jílkem, 2022

Příloha č 2: Osobní rozhovor s Petrem Hubáčkem, 2022

Přílohy

Příloha č 1: Osobní rozhovor s Tomášem Jílkem, 2022

Jaké jsou hlavní rozdíly v přípravě na komentování typem děleného komentáře oproti ostatním typům komentáře?

Obecně nejsem moc příznivcem "neděleného" komentáře, tzn. pokud to jen trochu dává smysl a nejedná se např. jako v mém případě 15-20min vstupy z dráhové cyklistiky během poslední olympiády (sport sám o sobě na kadenci komentáře velmi intenzivní), jsem vždy pro využití role experta. Rozdíly v přípravě jsou naprosto zásadní, a to nejen mezi oběma typy komentáře, ale i v rámci toho děleného; příklad: při přípravě na jednotlivé etapy TdF se vždy částečně řídím i obsazením pozice dvojice expertů, protože s každým je spolupráce během PP trochu jiná (některé kombinace raději minimalizuju), někdo je zkrátka "profesor", jiný "bavič", další "lidový vypravěč", někdo tyto role v sobě spojuje. A je to podle mě u tak rozsáhlého projektu naprosto zásadní, tedy aby skupina expertů byla co nejpestřejší (vždy novým expertům na první místě zdůrazňuju: "buď sám sebou, nesnaž se tlačit do nějaké škatulky, jsi tady právě proto, že máš určité charizma, osobnost a v tomto sportu jsi něco dokázal a dokážeš to stravitelnou formou předat i laikům). Příprava na komentář bez experta samozřejmě vylučuje jakékoli "tématické odskočení" od samotného děje, tedy plánování debaty s experty na témata, která s akcí nějak souvisejí a umožňují expertům prodat jejich další roli, tedy tzv. "čtení mezi řádky" (např. u cyklistiky vysvětlování taktiky, strategie, zajímavostí z chování týmů a jezdců během závodu). V takovém případě (bez experta) je pak komentář logicky mnohem víc popisný a faktický (u TdF se nám z ohlasů diváků velmi osvědčil format "volné besedy/debaty" na nejrůznější témata, leckdy jen okrajově související s aktuálním dějem).

Jak úzká je spolupráce komentátora-profesionála a komentátora-experta při přípravě na dělený komentář konkrétního sportovního přenosu?

Nevyžaduju (nekontroluju), aby se experti na každý přenos speciálně připravovali, ale okamžitě stejně jako většina diváků poznám, zda tak učinili. Expert by neměl vždy jen těžit ze své "minulosti" a zkušeností, jakákoli vlastní iniciativa získat zajímavé informace nad rámec obecně známých faktů, je vždy obrovským přínosem (osobní kontakt se závodníky, stačí jen textovka před závodem/zápasem). Mimo takový rámec pak stojí experti, kteří se ve sportu pohybují ve velmi zajímavých a atraktivních rolích (př. náš cyklistický expert René

Andrle, který je sporotovním ředitelem týmu nejvyšší divize, za nějž navíc jezdí nejúspěšnější etapový cyklista poslední dekády - tam je o mimořádně zajímavý vhled do sportu postaráno). Každý dobře pozná, který expert už léta jede jen tak na "volnoběh" a setrvačník, a který se naopak stále snaží posouvat. V některých případech je potřeba spolupráci korigovat (expert, který je příliš popisný, tedy že např. čte startovní listiny, čímž svou roli a význam pro přenos zbytečně shazuje; pochopitelně příliš do uší bijící formulace, špatné řečové návyky...), ale nejvíc je potřebná příprava určitě u začínajících expertů, kteří zatím trochu tápou ve své roli a jejím smyslu pro přenos.

Jaká je podle vás role komentátora-profesionála při děleném komentáři?

Občas zjednodušeně říkám, že komentátor je něco jako průvodce na zámku, který provádí návštěvníky jednotlivými sály a popisuje, co je důležité, zajímavé a čeho by si měli určitě všimnout. Neni nic horšího, než když se komentátor v ději akce ztratí (i když se to samozřejmě může stát), on by měl diváka držet v obraze, nerušit od probíhajícího děje a maximálně zlepšovat jeho orientaci. Expert je na "hradě" pak od toho, aby návštěvníkům říkal zajímavosti, které na první pohled na stěnách a stropech prostě (z většiny) nevidí.

Jak vidíte roli komentátora-experta při děleném komentáři?

Ideální expert je takový, který ke sportu přitáhne (třeba původně náhodné) diváky, kteří u něj už pak zůstanou (a že jich za roky vysílání např. přímých přenosů z Tour de France už bylo). Přitáhne je svým zápalem pro daný sport, schopností zábavně propojit to odborné s tím divácky stravitelnějším a atraktivnějším, ukáže jim zkrátka kouzlo sportu, ve které něčeho dosáhl a stále se v něm třeba v jiné než závodnické roli pohybuje.

Jaké byste identifikoval hlavní rozdíly mezi rolí komentátora-experta a komentátora-profesionála při děleném komentáři?

Něco jsem napsal už výše. Expert by vždy měl znát svou roli a přínos pro přenos, zkrátka aby obhájil fakt, proč tam u toho mikrofonu vůbec sedí. Nemám rád experty, co máximálně párkrát zakřičí "Martino, jeď", tam o jejich smyslu těžce pochybuju. Zároveň se mi jako divákovi nelíbí a fyzicky mě unavuje styl komentování např. hokejových zápasů dvojicí komentátorů-profesionálů. Jak už jsem naznačil výše, jsem velmi háklivý na to, když expert zbytečně utíká ze své role: on je tam opravdu jako ten odborník, který narozdíl od komentátora ty situace, které právě popisuje, zažil na nejvyšší úrovni na vlastní kůži.

Opravdu od něj nečekám, že bude číst startovky a výsledkovky závodů, to zbytečně shazuje jeho pozici v daném sportu. Zároveň si ovšem vůbec nemyslím, že třeba v hokeji by chvíle experta měla vždy přicházet až/jen v přerušené hře! (i tady preferuju dialog, i když pochopitelně výrazně jiný než třeba u typologicky naprosto odlišných přenosů ze silniční cyklistiky)

V čem jsou podle vás největší odlišnosti děleného komentáře oproti ostatním typům komentáře sportovních přenosů?

viz č. 1 = v 95% případů mám pocit, že používat nedělený komentář rovná se velkému ochuzení diváctva (např. jednoduše z pohledu plynulosti/monotónnosti/pestrosti přenosu).

Jaké jsou podle tebe výhody děleného komentáře a jaké naopak nevýhody?

Kromě extrémních případů sportů, které jsou velmi krátké/intenzivní (a kde si expert "lízne" leckdy až po dojetí/cíli), nenacházím žádné nevýhody děleného komentáře. Jde o živou formu propojení komentátorů s diváky, kteří se leckdy mohou cítit jako součást debaty komentátor + expert. Mám velmi rád, a podle ohlasů na naše vysílání třeba ze silniční cyklistiky i drtivá většina diváků, když je komentář opravdovým dialogem 2 a více lidí, než stylem: komentátor řekl něco x expert řekl něco x komentátor řekl něco...

V čem se podle vás liší dělený komentář hokejových přenosů a přenosů z lineárních sportů (cyklistika)?

Jak bylo řečeno v jednom slavném filmu: to není ani jiná liga, to je úplně jiný sport (zde jiná profese)! Téměř nelze srovnávat z pohledu spolupráce komentátor + expert, typu přípravy, vedení samotného komentáře, poměru popisné a nadstavbové složky komentáře... Obecně silniční cyklistika je svým způsobem svobodnější a kreativnější: komentátor si může připravit mnohem víc témat, která hýbou daným sportem, může si dovolit častější odskočení od děje, může si dovolit volnější dialog a "popichování" s experty, větší zapojení diváků, kteří třeba přes sociální sítě sami můžou částečně určovat tematický směr komentáře a být tak ještě víc vtažení do děje..., není zkrátka tolik řízený aktuálním dějem jako v hokeji. Považuju za obrovský dar a štěstí, že můžu komentovat takový fenomén, jako je Tour de France, kde se "potkávám" s mnohem pestřejším publikem, které je z významné části tvořeno "nesportovními" diváky. A to samozřejmě nejen při přípravách velmi obohacuje i mě.

Jak se dle vašich profesních zkušeností vyvinul dělený komentář v průběhu let?

Věřím, že se nám například během projektu Tour de France na ČTS podařilo tuhle spolupráci za těch 11 let výrazně posunout: a to z pohledu sebevědomí, obecného kreditu našich expertů ve sportovním prostředí (Petra Benčíka občas "naštve", že se u něj ve kšeftu zákazník nerozzáří nad tím, že se o něj stará trojnásobný český mistr, ale "ten z televize") a především ujasnění jejich role. Pro mě je zásadní, že jde o obecně respektované osobnosti a zdůrazňuji jim to třeba v případech, jako byly největší kontroverze posledních let: vyloučení Petra Sagana, běžecká vložka Chrise Frooma pod Mont-Ventoux: "vy jste tady proto, že se jmenujete např. Ján Svorada, v disciplíně spurtérské dojezdy jsi dokázal víc než kdokoli jiný v této republice, a máš tedy to nejvyšší právo říkat jasné, argumenty podložené soudy a hodnocení"). Stejně tak v hokeji je samozřejmě cítit, že experti se s nasbíranými zkušenostmi posouvají dopředu a souhra s komentátorem je prostě plynulejší, pro ucho diváka snad i lahodnější. Obecně věřím, že pozice experta už není vnímána jen jako nějaký glosátor, "příprcek", který občas něco nesměle kuňkne; vždy jsem říkal, že pro úspěch přenosu je osoba experta minimálně stejně důležitá jako ta komentátorova (nikdy nepoužívám slovo "spolukomentátor").

Jakým směrem a s jakými trendy by se podle vás měl ubírat dělený komentář?

Budu mluvit jen za sebe a sporty a projekty, na kterých se podílím (přičemž u cyklistiky mám plnou zodpovědnost za nasazování jednotlivých expertů), protože je určitě spousta jiných zajímavých přístupů. Pro mě byl vždy nejzásadnější neustálý dialog s expertem / experty během přenosu. Nemám rád, když komentátor odborníka představí až v 5. minutě přenosu. Pro mě je to od první sekundy takhle: "Dobrý den, jsme tady s Luborem Tesařem a Standou Kozubkem, a teď vás provedeme dnešní mimořádně náročnou etapou..." Sportovní komentář by nikdy neměl být něčím smrtelně vážným, suchopárným, bez nadsázky a špetky humoru. Když komentátor s expertem umí diváka v tom nejlepším smyslu slova BAVIT, pak je to ideál.

Příloha č 2: Osobní rozhovor s Petrem Hubáčkem, 2022

Jaké základní schopnosti musí komentátor-expert prokázat, aby mohl komentovat sportovní přenosy v České televizi?

Já myslím, že nějaká daná a psaná kritéria, která by člověk musel splnit, aby tuhle pozici mohl zastávat, nejsou. Nejdůležitější je umět plynule a souvisle mluvit, být připraven ve vteřině reagovat, odpovídat, popisovat situaci. S tím souvisí dostatečná slovní zásoba a slovní obratnost, rovněž tak jistý intelekt na potřebné výši. Časem člověk zjistí, že je to stejně o zkušenostech a automatismech, stejně tak jako spousta jiných profesí.

Jak podrobně se jakožto komentátor-expert připravujete na přenos?

Příprava na každý zápas mě zabere přibližně hodinu a půl času. Najdu si sestavy a rozestavení každého týmu z posledních cca 5ti utkání a to nejcharakterističtější si vytisknu a k němu udělám poznámky ke každému hráči, co se aktuální sezóny týče (statistiky, icetime, kdo hraje přesilovky a oslabení), plus nějaké podrobnější zajímavosti, které se dají v komentáři spojit a využít. Např. hráč má třeba v sezóně zatím 14 gólů, tak se u něj podívám, zda už měl v kariéře 15ti gólovou sezonu a kolikrát. Spoustu podobných věcí si pak už pamatuju, nebo jsou jednoduché na připomenutí. Před utkáním se podívám na rozbruslení, navnímám jen pohyb hráčů a dostanu si je tzv do oka, samozřejmě v extralize já nevím 80% hráčů už má člověk v oku automaticky, ale na mezinárodní scéně, kde hráče znám okrajově, mi to pomáhá.

Jak probíhá spolupráce komentátora-experta a komentátora-profesionála při přípravě na přenos?

Přípravu si dělá každý sám osobně, a každý asi tak, aby mu to osobně vyhovovalo do přenosu. Kluci, co jsou komentátoři-profíci mají informace, znalosti, zajímavosti, data a popisky na neuvěřitelně podrobné úrovni ve svých počítačích, které používají při samotném komentování a umí v nich najít během pár vteřin potřebná data, a to tak, aby plynulost komentáře zůstala zachována a divák si vůbec ničeho nevšimnul.

Jaká je tedy podle Vás role komentátora-experta v děleném komentáři?

Nabídnout jiný pohled, pohled bývalého hokejisty, který zná dění na ledě ze své zkušenosti, protože všechny situace, které se na ledě a kolem ledu odehrávají, si prožil sám jako hráč.

Samozřejmě při samotném komentování sklouzáváme k samotnému popisování situací taky, ale ono to jinak nejde.

Jaké byste identifikoval hlavní rozdíly mezi rolí komentátora-experta a komentátora-profesionála při děleném komentáři?

Částečně odpověď viz výše. Profesionál má za úkol popisovat aktuální dění na hřišti, to co divák právě vidí, proto táhne drtivou většinu LIVE hry. Expert vstupuje do přenosu převážně v přerušené hře a rychle analyzuje poslední dění na ledě, nebo to dění, které půjde do opakovaného záběru. Samozřejmě dění a vzájemné komentování se neustále prolíná, není tudíž žádné pravidlo, že by expert mluvil jen o přerušení a profík jen LIVE hokej.

Jaké jsou podle Vás výhody děleného komentáře oproti jiným typům komentáře?

Myslím si, že dva komentátoři s tahle rozdělenými rolemi jsou oživení přenosu, protože každý přenosu a zápasu přispívá jiným dílem. Je to vlastně kombinace profesionálního komentování a analýza a popis hry na základě osobních zkušeností sportovce daného sportu.

Spatřujete nějaké moderní trendy v projevu komentátorů-expertů v České televizi oproti dřívějším letům?

Nevím jestli moderní, každopádně mi přijde, že s přibývajícím časem má člověk daleko více statistik a podrobností k dispozici, které používá během samotné hry, nejen v komentáři, ale i sdělením zajímavostí při přenosu, takže když si pustíte zápas 20 let dozadu a dnes, tak je to zcela patrné.